

Kolozsvár

1888—1948/1990.

1. [61.] évfolyam

1. szám

Július

Ára 8 lej

Köszöntő

Egyházunk történelmében jelentős évszám 1888. Ekkor indult útjára a Dávid Ferenc Egylet hetilapja, az Unitárius Közlöny. A letűnt politikai uralom minden egyházi egyesület működését betiltotta, és a nemes hivatást betöltő lap is kénytelen volt megjelenését beszüntetni. 1861-ben beindult a nagyszerű múltra visszatekintő, tudományos színvonalú folyóiratunk, a Keresztény Magvető, időleges szünetelés után, 1971-től évenként négy alkalommal megjelenhetett ugyan, de minthogy rendszerint több hónapos késéssel látott napvilágot, az abban közölt hírek és tudósítások időszerűségüket elveszítették. Ezért ez a folyóiratunk a Közlönyt nem pótolhatta.

Isten iránti hálaadással teszünk tanúbizonyságot arról, hogy híveink a hosszú évtizedek keserű viszontagságai és kísértései között is egyházunkhoz mindvégig hűségesekek maradtak és annak fennmaradását áldozatkészségükkel, öntudatos ragaszkodásukkal a legnehezebb időkben is példaadóan biztosították.

Aztán 1989. karácsonyának közeledtekor csodálatos gyorsasággal megvalósult a várva várt változás, az új, szabad élet. Megszűnt az egyházaink tevékenységét korlátok közé szorító ellenőrzés, és egyházi egyesületeink újjászervezésével az Unitárius Közlöny újra megjelenése is lehetővé vált.

Több évtizedes kényszerű szünetelés után, íme, ismét boldog érzések között kopogtathat híveink ajtaján ez a lap, köszöntve gyülekezeteinket, egyházi és világi vezetőinket, buzgó híveinket. Hisszük, hogy újra beindult lapunkat minden öntudatos, hívő unitárius ember szívesen fogadja és annak eredményes tevékenységét rendszeres szellemi

Az adámosi unitárius templom

és anyagi hozzájárulásával biztosítja. Programunk ma is az, ami évszázadokon át valláserkölesi életünket meghatározta. Egyházunk szent hivatása ma is az evangélium hirdetése, az áhítatos lélekkel imádkozó és becsülettel dolgozó Jézus-tanítvány méltóságához szüntelenül közelíteni óhajtó evangéliumi életeszmeny megvalósítása.

Hisszük, hogy ebben a nemes törekvésünkben ezután is, újra meg újra érezni és tapasztalni fogjuk a gondviselő Isten simogató, megszentelő áldását.

Dr. Kovács Lajos
püspök

Újra indulunk!

Erdély egyik legrégebbi egyházi lapjának új folyamú számát tartja kezében a kedves Olvasó! 1887. október 22-én kelt az a felhívás, amelyben a szerkesztők: Nagy Lajos és dr. Boros György tudatják, hogy 1888. január 1-jével kezdődően új lapot fognak indítani a Dávid Ferenc Egylet megbízásából. A havonta megjelenő lap neve „Unitárius Közlöny“ lesz, adták hírül.

Hogy jobban megértsük e vállalkozás jelentőségét, szólnunk kell röviden arról a korról, amelyben a lap megszületett. A 19. század második felét az unitárius történetírás az egyház belső megújodása és szellemi-lelki gyarapodása korszakaként tartja számon. A kedvező politikai feltételek, amelyeket a Bach-korszak megszűnése, majd az 1867-es kiegyezés eredményeztek, a magára talált magyar társadalomhoz hasonlóan, egyházunkban is elindították az öneszmélés és szellemi kibontakozás folyamatát. Ennek első jele a „Keresztény Magvető“ című folyóiratunk megjelenése volt 1861-ben, amely azóta is teológiai gondolkodásunk és tudományos világszemléletünk legfontosabb szellemi megalapozója és irányítója. A következő fontos lépés Dávid Ferenc személyének és teológiájának kiszabadítása a történelmi előítéletek elmarasztaló szorításából és az őt megillető helyre való állítása egyházunk történetében, valamint hit- és életfelfogásunkban. Ezt a folyamatot az 1868. és 1879. évi történelmi évfordulók jelzik.

1884. szeptember 2-án a főtanácsi ülésre összegyűltek arról tanácskoztak, hogy a megindult fejlődést „egyesületi úton“ is segítsék, és tegyenek valamit „saját vallásunk érdekében“. „Az unitarizmus múltja oly sötét és komor képkel van beírva — állapítják meg —, hogy aki azokat ismeri, annak vajmi nehéz derűt látni a jövőben. De kinek sok volt a küzdelme, az megtanulta a kitartást s a reménységet.“

Dr. Szabó Árpád

(Folytatás a 2. oldalon)

Az imádkozás

„Uram, taníts minket imádkozni...” — intézi Jézushoz kérését az egyik tanítvány (Lk. 11,1). E kérés ma igen időszerű mindnyájunk ajkán, mert megújulni vágyó vallásos életünk, újjászületni akaró lelkeségünk elengedhetetlen alkalma az imádkozás gyakorlása.

Az imádkozás az élő vallásosságnak a fokmérője, amelyben a vallás hittartalma és életértéke jut kifejezésre. Célja a gondviselő Atyával való közvetlen lelki kapcsolat megteremtése. Nekünk szükségünk van erre a kapcsolatra életünk megpróbáltatásai, reménytelenségei, de örömei, sikerei, boldogságai között is. Ezáltal életvitelünk nem a tervek, számok, grafikonok világában, hanem az isteni gondviselés világában nyilvánul meg.

A székely ember régen, amikor kiment a mezőre, munkája megkezdése előtt megemelte kalapját, és ajka között pár soros imát suttogott. E kalapemelésben benne volt minden: tisztelet, köszönet, hála, függésérzés, segítségkérés, bizalom a gondviselő Atya iránt.

Az elmúlt időszakban egy kissé megrendült az ima erejébe vetett hit az emberek életében. Ez az oka annak, hogy a vallásosság az alkalmosságokra, „uram-uramozásra” (Mt. 7,21) korlátozódott. Itt az ideje annak, hogy bízzunk az ima erejében, mert enélkül nincs és nem lehet megújuló vallásos élet. Jézus szerint: „...imádkozzál Atyához, titokban.”

Az imádkozás célját Jézus abban látta, hogy jobbak, Isten gyermekei lehessünk. Ebben az értelemben világos, hogy az ima célja nem arra kell irányuljon, hogy Istenben, hanem hogy bennünk idézzen elő változást. Helyes az a megállapítás, hogy „az imádság nem változtatja meg a dolgokat, de megváltoztatja az embert, aki megváltoztatja a dolgokat” (Lon Ray Call). Ebben a gondolatban igen találó biztatás egy másik megnyilatkozás: „Ne imádkozz a te erődhöz képest megoldható feladatokért. Imádkozz a feladataidhoz megfelelő erőért” (Phillip Brooke).

Szükséges, hogy a tapsolásra szoktatott kezek ezután imádkozásba fonódjanak, éljenzésre, hurrázásra szoktatott, eltorzult ajkak ezután őszinte imádságokat suttogjanak, a „sokoldalúan fejlett” ámitások helyett lélekben és igazságban közeledjünk Istenhez.

(Dr. Szabó Árpád írásának folytatása az 1. oldalról)

A következő évi főtanácsai ülés alkalmával, 1885. augusztus 29-én a kitarítás és a reménység szellemében kimondták a Dávid Ferenc Egyelet megalkulását. Elnöknek Brassai Sámuel, az országos hírű tudóst választották meg, aki egyik megnyitó beszédében így fogalmazta meg az Egyelet feladatát:

„A fő kérdés az, hogy mitévők legyünk? Ha meg kellene felelni, eszembe jutna az Ábrahám biztatása, midőn az áldozatra kivitt Izsák azt kérdezte tőle: »Imhol van a tűz és a fa, de hol van az égő áldozatra való bárány?« »Az Isten majd gondoskodik« — felelte Ábrahám. És hátratekintvén meglátott »egy szarvánál fogva megakadt kost«. Kövessük mi is [őt] és tekintsünk hátra a keresztény vallás történeteiben. Megtaláljuk azt a közösséget, amely éppen azon töprengett, hogy miképpen teljesítse misszióját: »És mikor a pünkösdi napja eljött, mindnyájan egyakarattal együtt voltak«.

Íme, itt a rejtvény kulcsa: Legyünk mi is egyenlő akarattal. Akarat alatt a lélek akaratát, az érzéki ingerek, hajlamok, indulatok, sőt szenvedélyek feletti hatalmát értem... ez az egyetlen kétségtelen és kifogástalan elve az erkölcsiségnek. Így legyünk magunkkal és másokkal egyenlő akarattal.

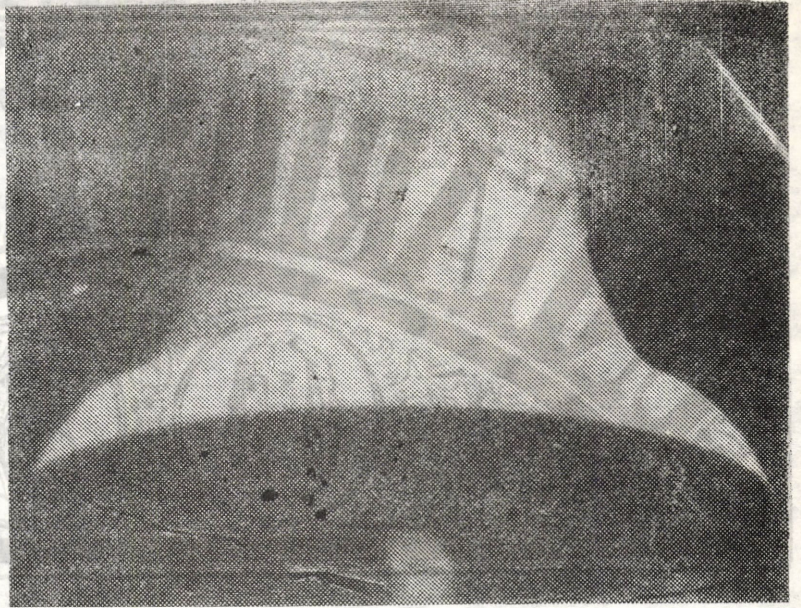
Hanem az akarat több-kevesebb erővel működhetik és »Isten gondot visel« arról is, hogy segélye, fokozója legyen a vallásban. Önként következik tehát, hogy az, amire egyenlő akaratunk kell törekednünk, a vallás erkölcsi indokainak az ismertetése, a vallásos érzelmek sugallása, élesztése és terjesztése.

Ezt a gondolatot vették át a szerkesztők és tűzték célként a megindított lap elé is: „Célunk az, hogy a vallásos és erkölcsös élet ébresztésére tegyük meg azt, ami irodalmi úton általunk megtehető. Tenni akarunk abban a meggyőződésben, hogy a vallás az ember lelki életének éppen annyira szükséges, mint a természeti életnek a nap-sugár, mert tudjuk, hogy a tiszta erkölcs a társadalmi együttélés alapja, s mind a vallásos, mind az erkölcsi életnek szüksége van ápolásra.”

Ohajtásunk az, hogy amely házhoz e lap eljut, legyen abban a hitnek ápolója s szolgáljon segítségül a mindennapi élet gondjai megfajtására.

Figyelmünket első helyen híveinkre fordítjuk, de távol van tőlünk a felekezeties szűkeklűség. Mi igyekeznünk fogunk tanulni másoktól. Jóra irányuló munkájuk serkentésünkre szolgál. Éppen ezért ohajtjuk, hogy úgy tekintessék jelen vállalatunk, mint az Isten országa munkásainak egyik eszköze.

A lap hat évtizeden keresztül igye-

A tordai harang

Mi az egy Istenhez imádkozunk; az imádkozás mikéntiségével és hogyanjával kapcsolatosan forduljunk Jézus tanítása felé, és olvassuk el figyelmesen a Máté evangéliuma 6. részének 5—15, 26. részének 36—44., valamint a János evangéliuma 4. részének 19—24. verseit.

Szüksége van az imádkozásra a „kis kacsoit szépen öszszetevő” gyermeknek, a holnap felé tekintő, reményekkel teljes fiatalnak, az áldást váró felnőttnek, a megnyugvást, békességet, egészséget kérő idősnek.

Legyünk újból Istennek imádkozó gyermekei, bizonyítsuk, hogy amint évek múlásával is él bennünk anyánk egykori kenyérszorgó mozdulata és érezzük homlokunkon áldott anyai csókját, úgy sem az idő, sem a körülmény, sem a kényszer nem tudta lekoptatni életünkben a gyermekkori imádságok áhítatos érzéseit. Bizakodással töltsön el mindnyájunkat az apostol üzenete: „Semmiért se aggódjatok, ... vigyéltek kéréseiteket az Isten elé” (Fil. 4,6).

Kolozsvár, 1990. június 21.

Dr. Rezi Elek

kezett maradéktalanul megfelelni a kintűzött eszménynek, s szolgálta hűséggel „Isten országa munkásainak eszközeként” nemcsak vallásos életünk ébresztését és ápolását, hanem azt az egyetemes keresztény ügyet is, amit Jézusi evangéliumnak nevezünk. Űgy volt az egyházi közösségtudat munkálója, hogy közben a nagyobb közösség, a népi-nemzetiségi létünk megtartásán és erősítésén is fáradozott. 1948-ban osztoznia kellett a többi egyházi folyóirat és lap sorsában; megszüntették működését.

Most, 42 év elmúltával újraindult. Napjaink történelmi változásai, amelyek lehetővé tették újra megjelenését, sok tekintetben hasonlítanak ahhoz a korhoz, amelyben dr. Boros György útnak indította. Egy szabadabb, demokratikusabb és igazabb világ kibontakozását várjuk és akarjuk mi is.

Ezt az imádságban és munkában kiformált hűséget és kitartást, valamint a jelen valóságában fogant, de Istenre tekintő és jövőt építő reménységet szerelnők munkálni a lap sajátos eszközeivel. Nem mellesleg világmegváltó álmokat, de vajha lehetnének egy párányi kovász, mely a holnap mindennapi élet-kenyerét éleszt.

Ehhez a munkához kérjük Isten segítségét s olvasóink érdeklődő és megértő támogatását.

Püspökök találkozása

Az egyházak autonómiát kérik

Dr. Kovács Lajos unitárius püspök meghívására június 4-én, Pünkösöd másodnapján délután 6 órakor, a kolozsvári Unitárius Püspökségen tanácskozást tartottak az erdélyi magyar egyházak püspökei. A vendéglátó püspök mellett a tanácskozáson részt vett: dr. Csiha Kálmán, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke, D. Tökés László, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke, D. Szedressy Pál, a Zsinatpresbiteri Evangélikus Egyház szuperintendense, Tempfli József, a Nagyváradai Római Katolikus Egyházmegye püspöke, Csiki Dénes, a Gyulafehérvári Római Katolikus Egyházmegye igazgatótanácsosa, dr. Dobai István, az Erdélyi Református Egyházkerület főgondnoka, dr. Podhrádszky László, a Zsinatpresbiteri Evangélikus Egyház egyetemes felügyelője, Jenei Dezső, az Unitárius Egyház főgondnoka, D. dr. Erdő János, az Unitárius Egyház főjegyzője, Tamás Ferenc, római katolikus teológiai tanár, a gyulafehérvári székesegyház kanonoka, dr. Szabó Árpád unitárius teológiai tanár és Mikó Lőrinc, az Unitárius Egyház előadótanácsosa.

A tanácskozást abból az alkalomból tartották, hogy Nicolae Stoicescu vallásügyi miniszter június 6-ra meghívta Bukarestbe az egyházak vezetőit az újonnan kidolgozandó vallásügyi törvénytervezettel kapcsolatos megbeszélésre.

A tanácskozás résztvevői megdöbbenéssel állapították meg, hogy az erdélyi római katolikus egyházmegyék vezetőit nem hívták meg a bukaresti megbeszélésre. A római katolikus résztvevők felkérték a protestáns püspököket, hogy Bukarestben, a megbeszélésen szóvá tegyék ezt a kérdést.

A tanácskozáson, többek között, a következő dokumentumokat fogadták el:

Dr. Nicolae Stoicescu professzor úrnak, vallásügyi miniszternek,

Bukarest

Május 30-án érkezett meghívó levele alapján kérjük, engedje meg, hogy kifejezzük: a vallásügyi törvény, mely az állam és az egyház közötti viszonyt szabályozni hivatott, mielőbbi meghozatala rendkívül fontos számunkra.

Előrebocsátjuk, hogy a vallásügyi törvénytervezet az 1928-as és 1948-as törvények alapján készülhet, kiegészítve olyan szabályokkal, melyeket a fejlett vallásos kultúrával rendelkező országokban használnak, alkalmazva azokat a mi körülményeinkre. Reméljük, hogy a törvénytervezet kellő időben és alaposan tanulmányozhatjuk, lehetőségünk lesz hozzájárulni összeállításához és véglegesítéséhez.

Szeretnénk megjegyezni, hogy az új törvénynek tartalmaznia kell azokat az alaptételeket, amelyeket a római ka-

tolikus, a református, a zsinatpresbiteri evangélikus és az unitárius egyház vezetősége az 1990. január 22-én kiadott Szándéknyilatkozatba foglalt, és melyet az Önnek 1990. február 3-i kolozsvári látogatásakor átnyújtottunk. A mai napig nem hoztak tudomásunkra semmilyen hivatalos állásfoglalást ezzel kapcsolatban. Minthogy ezt a dokumentumot a megbeszélések alapjának tekintjük az állam és a nevezett egyházak viszonyában, úgy véljük, hogy a törvénytervezet előkészítését meg kell előznie a Szándéknyilatkozatban foglaltak hivatalos állami elismerésének.

A gyulafehérvári-, nagyváradai-, szatmárnémeti- és temesvári Római Katolikus, a kolozsvári és nagyváradai Református, a kolozsvári Zsinatpresbiteri Evangélikus és a kolozsvári Unitárius Püspökségek vezetősége szerint a törvénytervezetnek tartalmaznia kell az alábbi elveket:

— Az állam biztosítja a lelkiismereti és vallásszabadságot az ország egész területén. Bárki tartozhat bármely valláshoz, amennyiben annak gyakorlata nem ellentétes az Alkotmánnyal, a közrenddel és a jó erkölcsökkel.

— A felekezetek az országos törvények keretei között, saját hatáskörükben, önmaguk által alkotott szabályok, tanítások, kánonok és hagyományaik alapján szerveződnek, és ugyanazon szabályok szerint szervezhetnek esperességeket, egyházközségeket, alapítványokat, egyleteket, rendeket és kongregációkat.

— Az országban létező felekezetek teljes egyenlősége.

— A felekezetek szabadon szervezhetnek és tarthatnak fenn általános és különleges tanintézeteket minden szinten, ún. óvoda, elemi iskola, középiskola, szakiskola, mesteriskola és felsőfokú tanintézetek.

— A felekezetek közvetlen kapcsolatokat tarthatnak fenn külföldi egyházakkal, nemzetközi egyházi szervezetekkel és intézetekkel.

— A felekezetek szervezeti szabályzatuk alapján kongresszusokat, közgyűléseket, konferenciákat és tanácskozássokat tarthatnak.

— A felekezetek fegyelmi bíróságokat szervezhetnek saját egyházi személyzetük ügyében való bíraskodásra, szervezeti szabályzatuk alapján.

— Az egyházak jogi személyek és ugyanakkor jogi személyek az esperesek, az egyházközségek, az alapítványok, az egyletek, a rendek és kongregációk.

Felajánljuk, hogy szakembereink által hozzájárulunk a törvénytervezet kidolgozásához és véglegesítéséhez.

Kérjük fogadja nagyrabecsülésünk kifejezését,

Kolozsvár, 1990. június 4.

Dr. Csiha Kálmán református püspök	D. Tökés László református püspök	D. Szedressy Pál szuperintendens
Tempfli József, római katolikus püspök	Csiki Dénes igazgatótanácsos	D. Dr. Kovács Lajos unitárius püspök

A résztvevő püspökök megállapították, hogy a kolozsvári tanácskozás hasznos volt, és a jövőre vonatkozólag az ilyen találkozót rendszeresíteni kívánják. A püspöki tanácskozáson összekötő titkári teendőkkel bízták meg Mikó Lőrincet, az Unitárius Egyház előadótanácsosát.

Ökumenikus istentisztelet Székelykeresztúr főterén

Április utolsó napján délután Tökés László püspököt látta vendégül Székelykeresztúr város és vidéke.

A helyi és a környékbeli lelkészek csapata palástosan kísérte a református lelkészi lakástól a romániai magyarság világhírű személyiségét a szolgálat színhelyéig, a Petőfi-szobor közelébe, ahol mintegy 8000 ember áhítattal várta Tökés László beszédét.

Az istentiszteletet az Erős várunk nekünk az Isten kezétől egyházi ének vezette be, majd Iváncsny Sándor polgármester köszöntötte a város nagyra-becsült vendégét és feleségét. A különböző felekezeti helybeli egyházközségek részéről köszöntő beszédet mondtak: Antal Zoltán református, Juhász Antal katolikus, Botha Dénes unitárius, Ion Toba ortodox lelkészek és Szőke

Károly agyagfalvi református lelkész-
esperes.

Tökés László Mt 9,35–38 alapján szólott a rendkívül nagy érdeklődést tanúsító, hatalmas gyülekezethez.

Beszédében a táj és a nép ismerete, szeretete, ahhoz való közvetlen közelsége nyerte meg a szíveket. Helytállásra, itthonmaradásra, lendületes munkára lelkesítette hallgatóit.

Az istentisztelet alatt a jelenlevők ajkáról buzgó áhítattal csendült fel a 90. zsoltár: „Tebenned bízunk eleitől fogva...”, majd a Székely Himnusszal zárult a lelkeket Istenhez emelő összefogás.

Az istentisztelet után Tökés László tiszteletére a városi tanács, a polgármesteri hivatal és a helyi RMDSZ jóvoltából közös vacsorán vettünk részt, a város vezető emberei és a lelkészek

együttesen. Együtt voltunk és együtt éreztünk, ahogy ezt a pohárköszöntők is kifejezésre juttatták.

Akik együtt voltunk, közelről éreztük, hogy Tökés László személye ma az együvé tartozók egymásra találásának garanciája. Az Istentől kapott egyedülálló feladatvállalásban s annak törhetetlen hittel, törhetetlen akarattal való teljesítésében a forradalom és az egyház, a nemzet és a felekezet, az ország és a világ egybekapcsolódásának lehetősége mutatkozik meg.

Az országszerte zajló, különböző töltetű tömegmegmozdulások között a székelykeresztúri ökumenikus istentisztelet elérte a Tökés László által kívánt célját, mert egy őszinte, csendes, békés, áhítatos és lélek szerinti megmozdulás volt Isten ügye mellett.

Jakab Dénes,
unitárius lelkész

Velünk van az Isten

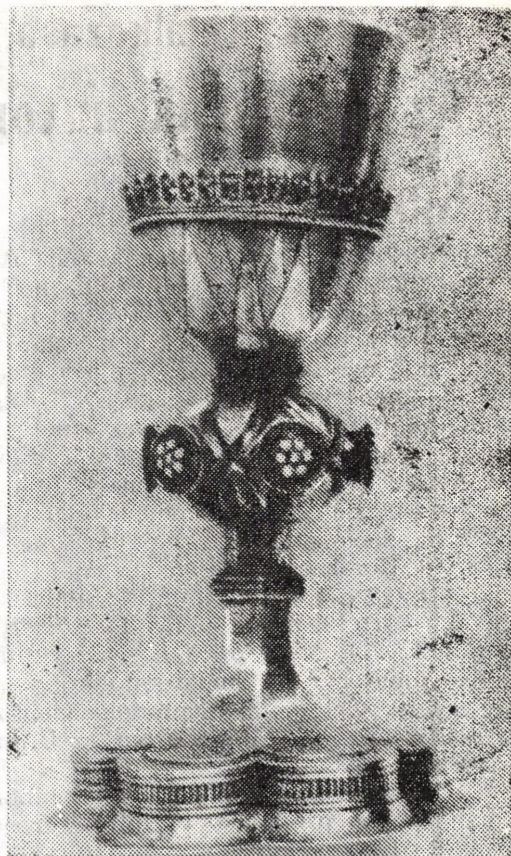
Az egy Istenben letisztult gondolatnak és a belenövő emberi hitnek bizonyossága a Biblia. Benne írva van Jézus népének erősödő hite Istenben; őszszertartása a megmaradásban és a mindent vállaló makacs szülőföld-ragaszkodása. De írva van az is, hogy sokat sulykolta a történelem, verte a széthúzás átka és riasztotta az a gondolat, hogy bármilyen megosztottság a közös tudat és anyanyelv koldusbotra juttatásának a végveszélyét jelzi. Egy nép útkeresésének, megmentő Messiás-várása vergődésének és Jézusban való megtalálásának szent bizonyossága a Biblia.

Am bizonyossága annak is, hogy Isten a népet nem hagyja el, hogy a hitben biztos sátorozhat a megtartás és a megmaradás reménye. Ha hazájukban-házukban sokszor idegenek voltak is, ha a kivándorlásra kényszerítettek a honvágy vissza-haza verte is, a a szülőföld zokogásának ős fájdalommal, ha az anyanyelv imádságát a fogak védgyűrűjébe menekítették is, bizonyosság a Biblia arra is, hogy Isten gondoskodott a ráfigyelő népről, és küldött apostoli lelkű prófétákat. Isten célja nem az elvesztés, az elveszés, hanem mindig és mindenkinek a megmaradás!

S a próféták szólták „alkalmas és alkalmatlan“ időben Isten üzenetét a féltés kemény szavával. Küldetésükben fellebbezhetetlenül vonták meg a hártárt a volt és a van, a lenni és látszani, az óhajtani és akarni, a vallani és vállalni között. A népnek nem volt más választása, mint vagy akaratlanságában alárendelni sorsát, hitét, anyanyelvét, hagyományait, önmagát jövődöstől a mindenkori Hatalomnak, vagy tudatosan akar megmaradni, helytmaradni, önmagában és egymásban lelki szülőföldet is otthonosítani.

A próféták jeligeje ez volt: Megmaradni! Megmaradni embernek, aki tudja és ismeri helyét, hivatását, az összközösségben méri le sorsát és jövődójét. Egy a próféták álma is: a személyes érdekeket, a hit- és gondolkozásbeli különbözőségeket alávetni a közös isteni akaratnak és gondviselésnek, és a mindenkit egybeölelő szent közösségben megmaradni embernek, hívőnek, igaznak példatadóan.

Ha így tud az én népem élni, mondja a próféta, akkor azt látják minden népek, látják az idegenek, a világ, és így fognak hozzászólni: „Hadd menjünk veletek, mert látjuk és tapasztaljuk, hogy veletek van az Isten“! Hangsúlyozni ki-

A kolozsi úrvacsorai kehely

vánom, hogy nem azért akarnak velük menni, mert ott volt a hatalom, a gazdagság, a jog, a törvény, az erő, hanem, mert látszott életükből, hogy velük van az Isten, az Isten békéje és erőssége. S kik Istennel vannak, szeretetben és bé-kességben vannak.

Simén Domokos
unitárius lelkész

Molnos Lajos

Rádöbberés

Es mindig eljön, bekövetkezik a feleszmélés ideje, s rádöbberünk: de hiszen az Isten, bármit is mondtunk és véltünk hinni, az Isten mindig is velünk volt, van és lesz! Mert az Ur legióképpen azért is létező-örök, hogy az emberrel lehessen, benne lakózhassék, mégha rejtve is. Rejtve, mondom, mert az Egy Igaz Isten nem tolkodó: türelmes, szerény, elnéző és megbocsájtó, szigorúságában, igazságtevésében is, ki mindig a legszükségesebb percben „fedi fel“ Onmagát.

Hiszem tehát én is: az Isten mindig velünk-bennünk volt, van és lesz! Csak mi nem voltunk, vagyunk s leszünk mindig Vele, csak mi vagyunk olykor képtelenek észlelni magunkban-létezését. Elvakít s gógössé tesz vélt tudásunk, s vakká, nem-látóvá tesz olykor a ráncszakadó félelem, kétségbeesés. „Nincsen Isten“ — harsogja a dölyfös tudás. „Már nincsen Isten, hiszen ha volna, velünk volna, nem hagyna magunkra végső romlásunkban, lelkünk nagy veszedelmében, életünk megdúlásában!“ — így a kétségbeesés.

Közel fél évszázadig tartott legújabb megpróbáltatásunk, pusztajárásunk és tévelygésünk a reménylés és kétségbeesés, a hit és a csüggeteg lemondás-feladás, Isten Urunk és a Nihil között. Hányszor hittük úgy, hogy vége, nincs tovább, árva voltunkban elnyel a szakadék, amelynek szélén tántorgunk a félelemtől, szorongásoktól elbódultan, akárha részegen! És mégis megmaradtunk, valamiféle rejtélyes-rejtelmes erő újra és újra életre lobbantotta bennünk a remény tőrekeny, már-már alig élő-pislákoló lángocskáját.

Arcunkon az öröm, de a szégyenkezés, zavartság pírja is, hogy oly soká voltunk nem-látó vakok. Fogadkoznánk is, esküdnénk, hogy többé soha már, hogy ezután mindig hűek leszünk Óhoz, bármilyen körülményekben is — de a Mi Urunk leint; nem vár fogadkozást, köszönetet, ígér-

getést. Atyai kezébe veszi ellilult, remegő kezünket. Megtért tékozló, tévelygő, hitetlenkedő fiaira csak mosolyog. Boldog a mi Istenünk — mert boldognak lát minket megtalált hitünkben.

Fohász

Édes Egy Istenem, hűséges Istenünk,
Ne engedd már el többé, ne engedd el a kezünk,
Tartsál meg rügyező hitünkben minket is!

Játszottuk már untig is a bölcset, ostobát,
Voltunk már éppen eleget didergő nyúl, csaholó vak kutyák —
S mit ért?! Mit értünk Nélküled?!

Száradó ág lettünk, kiégett, pléh-mező,
Bújdokoló harang, omló torony, megtaposott,
gyeplepte temető;
Semmit markolt kezünk, az elárvult, becsapott.

Ellökte, hányszor el a kezed, jóságos Istenem,
Vélt tudásunk gógje s a ráncmolt
nyüszítő félelem! —
Pandúr eszme, vak-kopó Hatalom őrizte életünk.

Édes Egy Istenem, jóságos Istenünk,
Fogd a kezedbe, fogd kapkodó két kezünk,
Lehessünk újra boldog vetés, rügyező tavasz-ág,
Ne verjen fel a gaz, nőjön bennünk virág,
Szívünk legyen fészket óvó ereszt,
Bódult álmából ébredjen a lelkiismeret,
S szenteltessék Teáltalad emberré a nevünk;
Tebenned hívón boldogan,
Édes Egy hűséges Istenünk! ...

Kolozsvár, 1990. június 6.

Válasz a nagyajtai Kriza- emlékünnap meghívójára

Tisztelt ünneplő közönség!

A közelebről elmúlt hetekben egyre-másra jöttek a Székelyföldről a jó „hazahívó” szavak, üzenetek. Ha eleget tudtam volna tenni a hívásoknak, el kellett volna mennem Székelykeresztúrra, ahol a „legnagyobb székely” iránti büszkeséggel visszaadták az Orbán Balázs nevet annak a gimnáziumnak, amely hajdan nyolc esztendeig volt szállásadó gazdám, s amely ugyanazokkal a szállásadó vastag falakkal valamikor Kriza János tanuló feje fölé is fedelet tartott. S még azelőtt el kellett volna jutnom Vargyasra, ahol egy egyszerű falusi iskola úgy emelkedett ki a névtelen tanintézetek sorából, ahogy kiemelkedett a valamikori vargyasi gyermekek okos seregéből az a névadó Borbáth Károly, akivel nyolc éven át együtt laktuk jó osztálytársaként a keresztúri gimnázium bennlakását, s aki végül, életének és sorsának tragikus derékbatöréseként úgy vitte magával legendás tudását a szülőföld sírnyugalmába, mintha könyvtárak termeit szegezték volna a koporsó deszkái közé. S mindezek után jó lett volna ott lenni Farkaslakán is, amikor fiatal és koros nemzedékek egybeseregelve melegedtek Tamási Áron szelleménél és emléknél, de elmehettem volna Székelyudvarhelyre is, hívatlanul is jó szívvel ott lehettem volna azon a névadó ünnepségen, amelyen Benedek Elek „após”-mesés neve és alakja tette emberi személyiségűvé az iskolát.

Most pedig, jelenleg éppen itt, Nagyajtán kellene együtt örvendeznem az egybegyűlt ünneplőkkel azon, hogy itt is folyik az a „keresztvíz”, amely az elmúlt hetekben olyan áldásosan megindult a Vargyas, a Küküllő, a Nyikó folyásának a mentén. Mikes Kelemen — akiről bizonyára szintén méltó ünnepléssel emlékeznek meg hamarosan Zágonyban születésének háromszázadik évfordulóján — a maga legszékelyebből járó nyelvvel és eszével azt írta volt egyik rodostói levelében, hogy „A megtartóztatott vizet ha megbocsátják, nagyobb sebességgel foly...” Mi pedig most éppen szemmel látó tanúi vagyunk ennek az igazságnak, mert amilyen hosszú ideig megtartóztatták a hatalmas hatalmi gátak a vizeink természetes folyását, olyan nagy sebességgel árad immár a megeresztett-„megbocsátott” víz csak egy ilyen kisebb földdarabon is, mint ez, amely Nagyajta, Udvarhely, Farkaslaka és Keresztúr között fekszik, úgy is, mint szűkebb-tágabb szülőhatár.

Mindebben a sebes folyásban számomra csak az az egy a „bánat”, hogy nem pattan elő a Vadrózsák székely mesevilágából egy olyan „borzós, horgas lábú” táltos ló, amelyen előállt Mirkó királyfinak azzal a szolgálatkész, már-már iskolázott kérdésével, hogy „No, édös gazdám, hogy vigyelek: úgy-e, mind a sebös forgószél, vagy úgy, mind a sebös gondolat?”, aminek a hí-

ján az ember nem nyargalozhatik szíve kívánsága szerint, akkor sem, ha hívják, hanem csak ül helyben, mint olyan, akiről a Vadrózsák egyik szava azt szólta, hogy „a szíve szarufája letörött”. De az ember a helybenülésben is tudja és érzi, hol állanak „hazájának” imádkozó kézként összetámasztott s jó oltalmat nyújtó szarufái, és amikor kényszerűségből távol van tőle, akkor is együtt tudja énekelni az őseivel a honvágnak azokat az egyszerű, de mély érzéssel töltött szavait, amelyeket Kriza János hallott a székelyei száján: „Hol vagy, hazám, te drága táj, Utánad szívem mindég fáj, Ékes képedet ölelem, S miattad vérzik kebelem. Ott virradnak fel napjaim, Ott nyugosznak hót őseim, Ott anyanyelvem test és vér, Ott fellelem, mit szívem kér.” Ülhet az ember helyben akármilyen törött szarufával a mellében, az ilyen szavaktól mozdul és mozog benne minden, hogy ölelje az „ékes képet”, s bármilyen távol van testileg, lelke és gondolata közelvalóan egy körben forog azokéval, akik talán ma is ugyanúgy tűnődnek, mint az eleink, amikor a háborúba szólító „gyászporoncsolat” halatán riadtan néztek szembe a történelemmel, s úgy énekeltek a „katonadalt”: „Hát mű, népünk, micsináljunk? Fegyver nélkül tábor álljunk? Nincsen kardunk, nincs fegyverünk: Megver most a mű Istenünk.”

Ha van ilyen tövis a gondolatunkban, bizakodva bimbóztathatjuk mellette az olyan gondolatot is, hogy talán mégsem ver meg minket a mi Istenünk, mert ha kardunk nincs is, van karunk. Kar nélkül nincs magvetés, teremtés, alkotás, kézfogás, ölelés, még a kard is értéktelen vasdarab kar nélkül. Múltunk, létünk nagyjai és jelesei is, akikre ünnepi lélekkel, önerősítő hittel sorra emlékezünk, nem a kard hősei, táborállói voltak, hanem az alkotó-teremtő kar, a pennafozó kéz kiválóságai, akikre ha emlékezünk, nem a csatamezők képe idéződik bennünk, hanem a szellemi gabonamezőké, ahol háborúban és békében, bajban és örömben szüntelenül folyik a vetés és az aratás, az élet örökös éltetése, s ahol a víz is örökös áldásként folyik, minél erőszakosabban megtartóztatják, annál sebesebb folyással a megeresztéskor. Ilyen mezőkön és ilyen vizek mentén nem verhet meg minket a mi Istenünk, mert ha a szíveknek vizsgálója az ilyen vadrózsás „drága tájakon” belénk tekint, azt láthatja, hogy még az ő munkáját, alkotását is jobba tudjuk nemesíteni, amint szívünkre és szájunkra vesszük azt az éneket, amit eleink szívéből és szájából adott tovább nekünk Kriza püspök: „Isten szívem balról tette, De jobbra van az érzése.”

Meleg üdvözléssel,

Szabó Gyula

Kolozsvár, 1990. június 14.

Lászlóffy Aladár

Erdélyi templomok fehére

Erdélyi templomok fehére
vigyáz az idő türelmére.

A templom mindig ünneplőben
állott a mívesnap-időben.

Vándor, ki bárhová is mennél,
úgyis nagy szeme előtt lennél.

A tornyok mind utánad szólnak:
nélküled mi lesz velünk holnap,

mikor a közel és a távol
egymással rólunk is élszámol?

Keresd magadban azt a sarkot,
amely szívednek otthont alkot,

a legcsendesebb csendességet,
melyben már csak a lélek éghet,

amely nem bontatott le, nem rom,
még ép és tiszta, mint a templom.

Kavics vagy roppant kőfalából:
hát számolj, számolj, számolj, számolj!...

Ahogy tova a sorsunk foszlik,
a száz út milliódá oszlik;

századok számolták meg rendre:
hány zsák s mennyi a búza benne

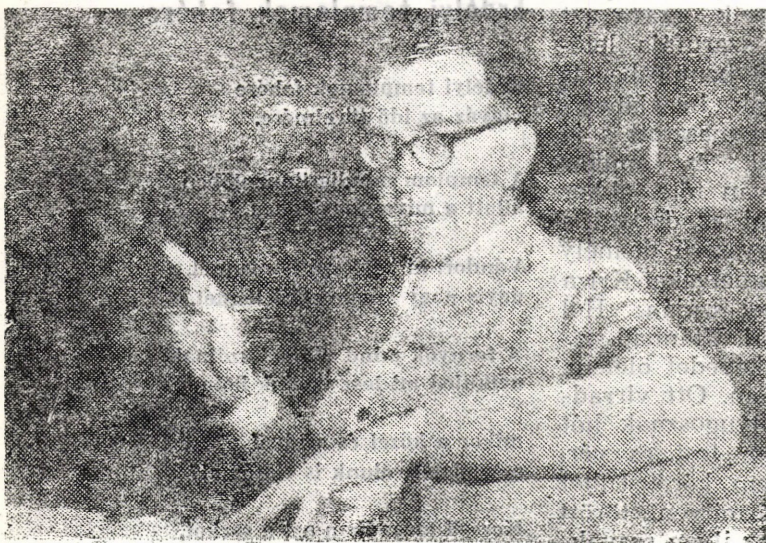
s ezerév számolta meg itten,
hogy egy az Isten! egy az Isten!...

Vándor, ha átvonulsz e tájon,
a harangszó csak akkor fájjon,

ha Istent s földjét — ezt az egyet,
valami folytán elfeledted.

A kövendi úrvacsorai kehely

Huszonöt esztendővel ezelőtt még tanították Magyarországon történelmet a Kolozsvári Tudományegyetemen. Igaz, csupán a magyar nyelv és irodalom szakos hallgatóknak. Mivel sokszorosított jegyzet nem állt rendelkezésünkre, a vizsga közeledtével gyakran bejártunk évfolyamtársaimmal a Történelmi Intézetbe, ahol Csetri Elek (akit nemrégiben választottak meg a Magyar Tudományos Akadémia külső tagjának) előadásainak a gépelt szövegét tanulmányozhattuk. Ha történetesen Csetri tanár úr nem volt bent, az igényelt gépiratot Borbáth Károly bocsátotta rendelkezésünkre.

Attól kezdve állandóan kerestem az alkalmat, hogy — amíg csak élt — a társaságában lehessenek. Mindjárt azzal kezdődött ismerkedésünk, hogy alaposan kifaggatott szülőföldem, a Nagy-Homoród-mente embereiről, hajdanvolt jeleseiről, a tájegység nevezetességeiről. Majd megkérdezte, hogy a nyári vakációra milyen terveim vannak. Mondtam, hogy odahaza dolgozom, segítek a szüleimnek. Aratás után egyszer csak szalad utánam az öcsém a mezőre: vendégünk érkezett Kolozsvárról, engem keres. Uzsonna tájt volt éppen, a társaim biztattak: hát akkor menjek csak haza. Borbáth Károly várt, a történelemtudományok doktora. Másnap és harmadnap együtt kerestük fel a parókiákat, és együtt kerestük meg a letűnt korok írásos nyomjait. Mindenütt ismerték, és érdekes módon mindenütt tudta, hogy melyik jegyzőkönyv hol van.

Hasonló emlékeket, azt hiszem, sokan tudnának felidézni.

Attól kezdve, hogy a székelykeresztúri gimnázium tehetőségkutató tanárai felfedezték rendkívüli képességeit, egyfolytában úton volt: történelmünk írásos nyomjait összevetette a megiratlan múlt még élő emlékeivel, az iratlan

hagyományokat pedig a történelmi kútfők adataival, s ilyenformán történelmi múltunk legapróbb részletkérdései sem kerülhették el a figyelmét.

Legendás tudása fölött félelmetes emlékezőtehetsége örködött: a legkisebb település történetéről és hajdanvolt embereiről szólva is éppoly kifogyhatatlannak bizonyult, mint amikor távoli országok, népek történelméről faggattuk.

Neve egyre inkább összeforrt a memória fogalmával.

Nem csoda, hogy mindenütt útjában állt a letűnt diktúra nemzetiségi tudatszűkítő „szakembereinek“ és keretlegényeinek. Hiszen a nemzetiségi tudatot s majd a nemzetiiséget is eltüntetni vágyók szemében egyre kényelmetlenebbek voltak a mindenre emlékező és pusztán jelenlétükkel is emlékeztető Borbáth Károlyok. Ezért az egyetemről előbb a nagyenyedi Bethlen kollégium dokumentációs könyvtárába száműzték, onnan Torockóra tanárnak, ahol szintén nem lehetett maradása. Szülőfaluja, Vargyas fogadta be utoljára. Testét pedig az anyaföld, negyvenkilenc éves korában.

Tíz esztendeje hét és fél méteres kopjafa magaslik a vargyasi temetőben. Készítője, Máthé Ferenc Ilonka népi faragóművész, Borbáth Károly gyermekkori jóbarátja, így emlékezik a sírjel felállításának történetére:

„Temetése után az foglalkoztatott, hogy szellemi nagyságához méltó síremléket állítsunk neki. Szép, faragott kopjafára gondoltunk, olyanra, amelyet két évvel előbb a Hagymás-tetőn kellett volna felállítanunk szimbolikus megyekapugyanánt, ha az akkori hatóságok megengedték volna. Hozzáfogtam hát egy hét és fél méteres kopjafa kifaragásához. A felállításához a bányától hívtam segítséget. Nagyon sokan jöttek. Borbáth Károly történész kopjafája azóta is áll. És sosem hiányzik tővből a virág.“

Örömmel értesültünk arról, hogy ettől az évtől kezdve az ő nevét viseli a több mint négyszáz éves (1582-ben alapított) vargyasi iskola. Valóban, a megszenvedett tudás fátylavívője volt ő — mondotta a névadó ünnepségen egyik osztálytársa —, megérdemli hát, hogy a szülőföldjén felnövekvő nemzedékek örök időkre megőrizték emlékezetükben.

De vajon, csak az ő kötelességük lenne ez? Önmagunkat szegényítők, jövőnket önkezüleg csorbítanók, ha nem tanulnók sürgősen újra mindazt, amit Vele temettek a vargyasi kopjafa alá. Vele, akinek „a történelem volt nyomasztó keresztje“.

A Borbáth Károly emlékének ajánlott költői Vallomásból idéztem az előbbi fél sort. Befejezésül hadd másoljam ide Kovács István költeményének az utolsó szakaszát: „Te magafelejtő sorsunk halk tudója, / akit halálba száműztek. De vagy! / Fejedelmünknek is légy tanácsadója, / és mondjal el neki mindent, mi igaz.“

Cseke Péter

Csíkyszeredából jelentem

A történelmi egyházközségek mellett időben csak gyermek-egyházközség vagyunk, a 14. évünket töltjük. A szabad világba tekintés gyarapodásunkat és erősödésünket hozta. A segélycsomagok is segítettek bennünket abban, hogy „öntudatosodjunk és toborzódjunk.“ A döntő többségében fiatal egyháztagok és a gyermekek magas száma magában hordja a jövő garanciáját. Gondunk az elszigetelődés, mind a háromszéki, mind az udvarhelyi-keresztúri egyházkörtől. Magunkban, magunkra vagyunk. Nyomasztó a kisebbségi tudat felekezeti vonatkozásban is. Vállalnunk kell önmagunkat!

Mit tehetünk? Az itt és a most ott-hontudatában igyekeznünk gyökeresedni.

Néha ritkítottak a templompadokban ülők, máskor kialszordulunk a környező mellékhelyiségek irányába. A legnagyobb gondunk az, hogy az istentiszteleti célt szolgáló helység, a templomunk esztétikailag szép, a léleknek is otthonos, de kicsi, keskeny, sötét. Megnagyobbítani csak hátrányára lehet, túl nagy költséggel. Más, egészséges megoldást nem látunk, mint azt, hogy templomot kell építenünk. A bibliai példát Jézus tárja előnkbe a tornyot építeni szándékozó emberről emlékeztetve, ki mielőtt nekifogna a tornyot építeni, számot ad magáról, erejéről, pénzéről, lehetőségéről, s ha erőtlennek érzi magát, eltemeti szándékát, hogy nevettségessé ne váljék. Nem mindig a szükség az irányadó! A magunk erejének a lehetősége a „kezdet“, a „tervrajz“-készítés. 300—400 ezernél nem

futja többre a másfél milliónál „nagyobb és szebb“ álom megvalósulásában.

A mammut-felekezet mellett úgy nézünk ki, mint akik ide kallódtunk, jávarészt a Hargitán túlról. A mennyiséggel mérnek. A minőség forradalmának kovásza szeretnénk lenni.

Ha segítséggel is, de épülünk csiki unitárius bátyává.

Az Olt és a Maros felső folyásán lévő szórványaink közül Gyergyószentmiklósnak van, ill. lesz jövője. Kiugrásához Balánbányával kell „vérszövettséget“ kössön. Ha 100—150 családot anyásíthat, megélhető lehet. Közeli távlat.

Keressük a felekezeti kapcsolókat; mint a gyermek a felnőttek között, úgy komolykodunk kisebbségünk ko-

A primitív vallások az archaikus világszemlélet szerves részét alkotják. A tudatformák első megnyilvánulásaként a törzsszövetségi társadalmakban, ezeknek a hitfelfogásoknak meghatározó szerepük volt a társadalom és kultúra fejlődésében. Nem azonosíthatók a későbbi vallással, de nem is választhatók el annyira mereven, ahogyan Frazer, a híres tudós tette. Frazer szerint a mágia a vallást megelőző, attól teljes mértékben különböző tudatforma. Alitása ma már nem fogadható el. A jelenkori modern antropológiai kutatások szerint a mágia és vallás nem két, egymástól független tudatforma, hanem a természetfölöttiben való hit két — igaz, különböző, — megnyilvánulási formája. Csupán „magatartásbeli“ (hozzáállás, felfogás, ami a kezdetleges fejlettségi szintből adódik) különbségről van szó. Ugyancsak az antropológiai kutatásokra alapozva, a különbséget a következőképpen határozhatjuk meg: A hívő (vallásos) ember magatartásának alapja a széretet, az Isten iránti hódolat, teljes megadás. Az őskori primitív ember mágikus hite teljesen másképp fest. Ő azt hiszi, ellenőrizheti, befolyásolhatja a természetfölötti Erőt, hogy ereje van az Erő fölött. Bizonyos vonatkozásokban a későbbi politeista (többisten hívő) vallásokra hasonlít ez. Ilyen hasonlóságok például: az ember és istenek közötti hasonlóság, az önerőben való hit, a saját képre mintázott istenek, az istenek felruházása gyarlóhalandó vonásokkal...

Az ókor vallása összetett jelenség. Nem csupán a mágiát, hanem magába foglalja a sámánizmust, a halott ősök kultuszát, a szellemekben-kísértetekben való hitet is. Ezek a hitformák néha keveredve, néha teljesen elkülönülve

jelentkeznek. Köztudott, hogy például a vándornépek zöme sámán hitű volt. Az elszigetelt, egyhelyben maradt ős-lakók inkább a mágiát vagy az öskultuszt „művelték“. Már a felsorolásból kitűnik, hogy e felfogások egyes elemei a keresztény vallások idejében, sőt napjainkban is továbbéltek. Ma már csak babonának nevezzük. Nézzük meg először, hogyan is jelentkeznek eredeti formájukban.

Mint minden vallásnak, az őskor vallásának is megvolt a maga társadalmi alapja. A kezdetek embere többé-kevésbé önmagának is mágikus, természetfölötti erőket tulajdonított. Ebből eredően az ember és istenek közötti különbség nagyon elhomályosul, illetőleg nem jelenik meg a maga valójában. Felfogásában ezek az erők csupán erősebbek nála, de nem felsőbbrendűek és egyáltalán nem mindenhatóak. Aldozatokat mutat be kérésekor, de nem teljesülése esetén fenyegetőzik, különböző megszorításokkal, úgymond erőszakkal próbálja véghezvinni akarátát.

A gondolkodás ezen szakaszában, ugyancsak a fejlődés szintjéből adódóan, teljes mértékben hiányzik a hierarchia. A világ — mai, divatos kifejezéssel élve — hatalmas és tökéletes demokráciaként rajzolódik ki a tudatban. Az emberek és természetfölötti lények egyenlő partnerként érintkeznek. Felfogásukból még teljes mértékben hiányzik az Isten képe és fogalma, ezért beszélünk minden esetben vagy természetfölötti erőkről vagy istenekről. A többszámú jogos, a megnevezések viszont a későbbi Isten-hit fogalmi készletéből kerültek ki. A természetfölötti erők minden esetben inkarnálódnak (testet öltenek), emberi, állati vagy növényi formában jelennek meg. Alta-

lánban a mágikust, a sámánt, valamelyik halott ős tekintik a megtestesült Erőnek—istennek. Ok a közvetítők az ember és a felsőbbrendű lények között, az őskor—ókor úgynevezett papjai. Az emberekben él bizonyos tisztelet vagy félsz irántuk, de elsősorban nem az jellemző viszonyukra, mert szellemisteneik sohasem fordulnak az ember ellen, nem állnak ellentétben a humánummal, mint a sumér, kínai és más keleti vallások bálványistenel.

A sámánhitben tapasztalható bizonyos fokú eltérés a megszokottól. A sámán rendkívüli, természetfölötti erővel fölruházott lény, aki a szellemekkel képes érintkezni, világukban utazni. A sámánkultuszban tipikus néphiedelmi elemeket fedezhetünk fel, elsősorban az otthon és tűzhely kultuszát. De a sámánok ugyanakkor neurotikus, túlérzékeny idegrendszerű személyiségek, erejük kétértékű — ez a kirívó különbség —, mivel ugyanolyan mértékben tehet és tesz rosszat, emberellenest is. Legtipikusabb a fekete sámánok esete, ők ugyanis csak rosszat tesznek, és csakis rendkívüli esetekben veszik igénybe tehetségüket.

Az ősök kultuszában tapasztalható még egy különös vonás. A halott ős reinkarnálódva mindig a családban marad, valamelyik későbbi utód képében (akaratlanul is a genetika vívmányait juttatja eszünkbe), élő-eleven összekötést jelentve a túlvilággal. Temetkezési rituáléjuk is ezt a természetellenes (értelmenek ellentmondó) helyzetet illusztrálja. Az életről és halálról alkotott képük nagyon optimista és pragmatikus.

Összességükben véve, a primitív vallásokat elsősorban magasfokú vitalizmus-jellemzi. Mágikus-misztikus jellegük mellett jogi, erkölcsi-normákat is tartalmaznak, melyeket egzisztenciális szükségleteik határoznak meg.

Számunkra irracionálisnak tűnnek. Am ha figyelembe vesszük azokat a sajátos körülményeket, amelyek az akkori társadalmat uralták, a fejlődés akkori színvonalát, társadalmi értékét és szerepét, be kell ismernünk, hogy nem abszurdak és nagyon is funkcionálisak voltak a maguk korában. Továbbélő elemeket gondolkodásunkban, hitünkben is felfedezhetjük.

Gál Mária

morságában. A kirakat-alkalmakra egymás templomaiban találkozunk. Ez évben újíthatta fel a római katolikus egyház a lelki gyakorlatok utáni városi körmenetet. Indítványomra minden egyházközség lelkésze részt vett ezen a tizenötzres körmeneten, majd részt vettünk az istentisztelet záró részén. Határozottan megállapítottuk, hogy az egymásfelé indított hidak kemény, hasznos cövekeket vertük le.

Közelítettünk egymáshoz, ez év, április 25-én, mikor közel 50 ezren gyűltek össze, hogy Tőkés László főtiszteltető urat meghallgassák; ez alkalommal a város piacán ökumenikus istentisztelet volt, hol a négy felekezet lelkészeinek a szolgálata után az ünnepelt tartott szolgálatot. Április utolsó hete

nevezetes marad Csíkszereda történetében, mert sóha annyi püspök ilyen rövid idő alatt nem volt még egyszerre itt, mint ezen a héten. Vasárnap, ápr. 30-án iktatták be püspöki székébe főt. Bálint Lajos püspök urat, és szentelték fel Jakubinyi György főtisztelő urat segédpüspökké. A zuhogó esőben és a pilinkéző hóban türelmesen várta ki a közel ötvenezres hallgatóság az ünnepi istentisztelet végét. Egyházunkat Dr. Erdő János főjegyző — ki a közebeden köszöntőt mondott —, Jencsi Dezső főgondnok és alulírott képviseltük.

Itt vagyunk Csíkban is! Így vagyunk!

Simén Domokos,
csíkszeredai unitárius lelkész

Szabó Gyula

Adományozások

Orbán Balázs bárónak született, nemes volt, s aztán a legnemesebb értelemben vett demokrata honpolgár lett belőle. Maga a nemesség is eredet szerint úgy „született“, s aztán századokon át úgy volt értékteremtő tényezője a történelemnek, hogy az egyén tett valamit kivételes szolgálatot a közösségnek, mire a közösség hatalmi megtestesítője, az uralkodó nemesség adományozásával jutalmazta az egyént. Kivételes szolgálata által kiváltságához jutott a személy, s attól kezdve volt nemesi címe és címere, a származási vagy birtokló helye rendszerint nemesi előnévvé lett, és mindezeknél fogva például egy olyan egyszerű-köznapi név, mint az Orbán, olyan fennkölt-előkelő címzésfoglalatba kerülhetett, hogy „tekinetes, vitézlő, gyorsaságos lengyelfalvi Orbán“...

Az igazi nemes mindig tudta, hogy az igazi nemesség nem az, amit az elődök érdeme által öröklött kiváltsággént bír és élvez az utód, hanem az, amit a saját áldozó szolgálata, a maga közösségszolgáltató tette, érdeme, értékteremtése fejében, a további, még tehetősebb szolgálatra való ösztönzéseként kap a

Orbán Balázs
1847. évi születési anyakönyvi kivételéből

közöségtől. Ilyen értelemben egy közösség, egy nemzet élete mindig efféle nemesi tevékenység, a fennmaradás, az előrehaladás tulajdonképpen örökké ilyen nemes ténykedésen forog, az egyén és a közösség nemesen összefonódó kötele a megtartó vezérfonal évszázadokon keresztül. Orbán Balázs ennek a nemesi kötéltörésnek egyik kivételes példája. Ő a maga nemességét úgy viselte, hogy egyik kezében fogta azt a szerényebb értéket, amit öröklött nemességként az ősöktől kapott, a másikban azt az összehasonlíthatatlanul nagyobb, ami a maga tehetségének és áldozatkészségének a szerzeménye volt mint szellemi kincs, és „megfosztva“ magát még a nemesi címtől is, mindkét kezéből a közösségnek, a nemzetnek „adományozta“ a maga nemességét. Legnagyobb adománya az a csaknem ezer oldalnyi könyv, amelyben a „hazáért“, a Székelyföldet, a négy széken ülő“ hont úgy írta le egyszerre négy szempontból“ is — történelmileg, régesztileg, természetileg, néprajzilag — hogy az egészet bejárta a lábával, megnézte a szemével, meghallgatta a füllével fényképezte, rajzolta, s megfogott minden foghatót a kezével. Páratlan értéket alkotott, nótolthatatlan művet teremtett, olyan felbecsülhetetlen betűmunkát, amilyenért régebb fejedelmek-uralkodók nemességet adományoztak volna, s hozzá olyan címerpaizsot“, amelyen, mondiuk, „bíros nyelvi oroszlán jobbában íróttolat fog“. Ezúttal azonban az adományozás úgy történt, hogy aki a hatalmas szellemi művet a népének, a nemzetének adta, azt úgy tette, mint aki a tartozását róta le azzal a szülőhazája iránt, visszaadta megsokszorozva a szülőhazájának amit tőle kapott. Ennek kapcsán egy mély hitelű vallomás abban az ünnepi pillanatban hangzott fel, amikor a leíró kéz „az anyaszéknek anyavárosához“, a „székelyföld középpontjához“, „Székely-Udvarhelyhez“ ért: „Kedves és kegyelt nekem e pont, a székelyföldnek, szép hazámnak anyaváros, mert itt végeztem tanulmányaimat, lelkem kiképződésének, a szellem ébredésének itt van kiindulási pontja, itt szívtam lelkembe azon lángérezelmeket, melyet emberi nyelven *honszeretnek*, a lélek legdicsőbb irányeszméjének neveznek, itt tanultam meg honom múltját, itt ismerkedtem meg annak magához ragadó nagyszerű történelmével, itt fogamzott meg az eszmélettel egyidejűleg a hon- és szabadságszeretnek éltém irányát meghatározó dicső érzete.“

Általában mindenkinek ilyen a bölcső, a szülői ház, a szülőfaló, a szülőfaló iskolája s az egészet eredendő „adományként“ magában foglaló szülő-

föld. Az élet egész irányát meghatározó otthon általában mindenki számára ilyen: bölcső ez, mely ápol, és sír ez, mely eltakar. Itt van a kiindulási pont, a lelki képződés, a szellemi ébredés, az érzelmek lélekbe szívása, az eszméletek megfogalmazása, a nagyszerű történelem első tanulása, s itt fogamzik meg irányeszmeként a haza- és szabadságszeretet. Olyan adományai a szülőföldnek, a szülőhazának, amit nem szolgálhat meg nemtelen dolog, mindenféle adománnyal pedig viszontszolgálhat a legnemesebb tett. Ezek és milliók nyerhetnek itt folyton nemességet, és ugyanúgy elveszthetik százak és ezrek, vagy soha meg sem nyerhetik, ha nemes tartozásukat leróni elmulasztják. A vallomás forró-egybeforrasztó pontján, az udvarhelyi „anyaságos“ középponton Orbán Balázs úgy érezte, hogy azon hely „háromszorosan anyja nekem, mint kedves szülőföldem“, s ha már elkezdte a vallomást, folytatta tovább úgy, mint aki a maga honszerelmében már-már kardot adna annak az oroszlának a baljába, amely némely nemesi címer paizsán íróttolat fog a jobbában: „És ki ne érezte volna azon kedves, szívmelegítő érzetet, mely minden romlatlan lelket (főként magvart) meglep, midőn a helyet megközelíti, hol először pillantá meg a világosságot, s lenne bár e hely rút és kietlen, az mégis mindig a föld legkedveltebb pontja leendő: kiindulási pontja gyakran egy szenvedés-, küzdelemteljes életnek; de azért mindig vonzó, mindig kedves... én egy olyan embertől, ki szülőföldjének látásánál öröme nem gerjed, fel nem lelkesül, félni tudnék; mert abból kihalt minden gyöngéd érzetem, minden hazaszeretet, minek hiányával az egyén lelépett az emberi hivatás pályaköréről s ördöggé változott át.“

Ma az egyik legszállóbb igénkkel azt valljuk, hogy demokratának lenni annyira, mint nem félni. Orbán Balázs a szó legnemesebb értelmében demokrata volt, olyan bátor és harcos demokrata, aki a legnemesebb áldozatkészséggel, életét is adni kész önfeláldozással küzdött a demokráciáért, de imé, került egy emberfajta, akitől félni tudott: félt az olyan embertől, akiben a szülőföldje iránt nem gerjed öröm és szívmelegítő érzet; annyira félt, hogy már nem is embernek látta az olyan egyént, hanem ördögnek, aki „lelépett az emberi hivatás pályaköréről“. Ma — éppen a legújabbban zajló napjainkban — „fél-támadt“ nekünk Orbán Balázs, halálának kerek századik évfordulóján támadt fel éppen, s éppen a legjobbkor ahhoz, hogy „legnagyobb székelyként“ az adományozó nemességnek, az önfeláldozó demokrataságnak, a szülőföldhöz rendíthetetlen hűséget tartó *honszeretnek* legyen a legnagyobb példája! Soha jobbkor nem támadhatott volna fel a példájával ahhoz, hogy annak fénypásmájában még szívszorítóbbnak lássék a riasztó árny: demokráciában élni akaró honfitársaink százai és ezrei annyira nem lelkesülnek a szülőföld látásától, hogy sokasággal lépve le az

(Folytatása a 14. oldalon)

Imreh István

Orbán Balázs – székelység – szabadság

Száz esztendő, egy évszázad — tengeri idő. Ennyi telt el azóta, hogy Orbán Balázs lehunyta szemét. Viharos, zaklatott élet után sirjában sem pihenhetett békességben. Igaz, a feledés sem temette mélyebbre, hiszen népe gyakran ültette „az emlékezés aranyszékébe“.

Most, a szabadság hajnalhasadásának derengő világánál ismét tiszteleghetünk előtte. Tettük ezt szóban, írásban, és áprilisban Székelyudvarhelyen olyan Közművelődési Egyesület is alakult, amely az ő nevét viseli. Nekünk, unitáriusoknak, mint őt szívünkbe, közösségünkbe fogadóknak, több véle szemben a tartozásunk, a kötelezettségünk. A múltban tettük is, amit megtehetünk. Ne feledjük, hogy például 1890-ben Kolozsváron már megjelent egy kis kötet *Orbán Balázs emléke* címmel. Szerkesztője Boros György, lapunk megalapítója. A szerzők között van Jakab Elek, Kőváry László is. 1929-ben pedig hálás városának, Székelykeresztúrnak a kaszinója adja ki azt az írásgyűjteményt, amelynek címe *Ki volt Orbán Balázs?* Szerepel benne, többek között, Kelemen Lajos, Szentmártoni Kálmán. E kiadvány alcíme: *Emlékezés a legnagyobb székelyre születésének századik évfordulóján.*

A „legnagyobb székely“ jelzöt — s ezt szívet melengető jóérzéssel mondjuk — nem véres csaták, öldöklő küzdelmek hőseként érdemelte ki, hanem elsősorban azzal, hogy megalkotta a *Székelyföld leírását*, népének és szülőföldjének eposzát. Igaz, részt vett a Függetlenségi Párt bajnövójaként a politikai, a közéleti harcokban is, de mindenekfelett a székely szabadságeszme modelljének népszerűsítésével, kiterjesztésével munkálta egy új, jobb, emberibb társadalom megteremtését.

Szentmártoni Kálmán szerint „célja az volt, hogy a székelységet magamagának megbecsülésére, saját értékének helyes felismerésére megtanítsa...“ Önértéktudatot sugárzó, önbecsülésre nevelő volt minden szava, az 1867 előtti súlyos elnyomatás napjaiban, és övendőt, sőt „nemesebb demokráciát“ szolgáló törekedés készítette a székely szabadság dicséretére a későbbiekben is. Azt írta 1883-ban a székelységről: „Demokratikus intézményeinek fejlettségében s politikai érettségével megelőzte Európa minden más nemzetét, a közteherviselés (általános hadkötelezettség) és jogegyenlőség népboldogító nagy eszméje volt itten akkor, amidőn Európaszerte a feudalizmus üzte szégyenletes túlkapasait“.

A szabadparaszti székely társadalom „ideáltípusa“, a székely minta már a középkorban is kapósnak bizonyult. Historikusok derítették fel azt, hogy a Dózsa György vezette paraszthadak ideológiájában főhelyen ennek a társadalomnak a képe állott. A Krassó megyei Monostor román lakói 1514 után „székely módra“ (more Siculorum) akarták büntetni a közösséggel szolida-

ritást nem vállalókat. S bizony „székely módon“ éltek fogaraszöldi bojárok, kővárvidéki puskások, bihari hajdúk is. (Kiváló német jogtörténészek szerint a feudalizmusban egy-egy népcsoport lehetett kollektív szabadságjogok birtokosa, előjogaik jelentették a szabadságot, s ők így váltak „nációvá“.)

Miért kellett erről szót ejtenünk? Azért, hogy azt is szóvá tehessek, hogy az Orbán Balázs-i szabadságmodell székelyei *nem voltak sem külön nemzet vagy etnikum, sem nemzetiség, még kevésbé valaminő külön fajtája az emberiségnek, hanem egy kollektív szabadságot fenntartó magyar társadalmi réteg!*

Hiába volt valaki ősi székely családok leszármazottja, ha zsellér- vagy jobbágysorba süllyedt, székelységét már elvesztette. Szentiváni Mihály így versel:

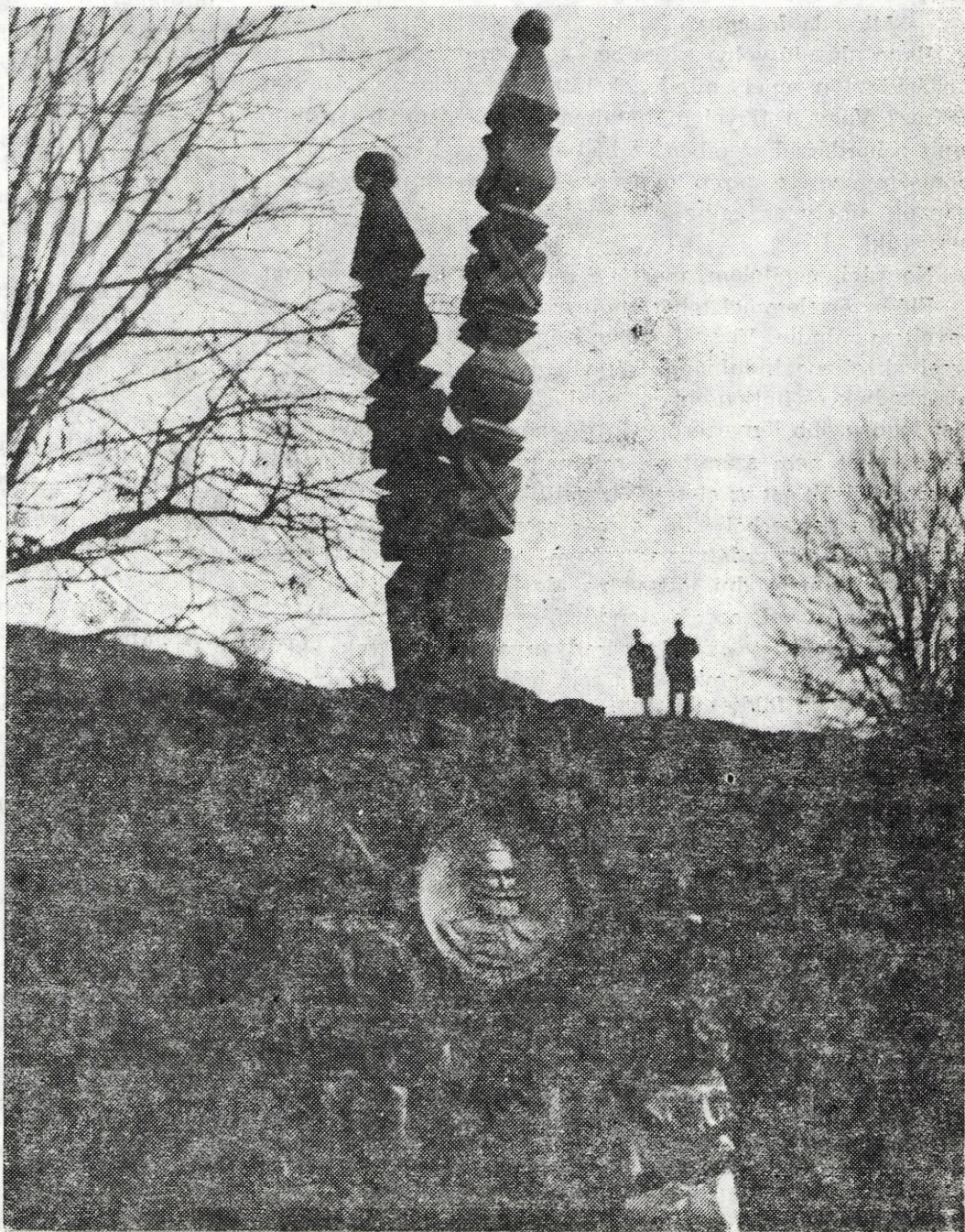
„Zsellér vagy te, én meg székely;
De egünkre egy nap jó fel.“

Az urat szolgáló nyárádminti tehát már nem „székely“; viszont annak tart-

ja magát (a guberniumi levéltár tanúsága szerint) az az aranyos széki román szabad ember, aki harciasan jelenti ki, hogy székely jussaiból nem enged.

A templomi ülésrend 1752-ben Sze­merján az első sorokat a szabadoknak biztosította, de Sepsibodokon még a mi századunkban is a templom előkelőbb, jobboldali padsorai illették meg a katonarendieket, míg baloldalon a „parasztkok“ ültek. A földesurat szolgáló, jobbágy családból származó Béres Mó­zest a két világháború között is csak parasztnak nevezték, s ő a feleségét, Fodor Amáliát azért hagyta el, mert ez a határőrkatonna elődöktől származó „székely“ asszony emiatt csúfondároskodott vele.

Orbán Balázs főleg az 1562 után megfogyatkozó székely szabadk társadalmaért lelkesedett. Ő maga sem egy nációban, nem valaminő nemzeti vagy faji különálló népcsoportban volt a „legnagyobb“, hanem a szabadrendi, emberi jogokat kemény küzdelemben védelmező, jogegyenlőséget, önrendelkezést oltalmazó népcsoportban minősített élénjárónak.

Orbán Balázs székelyudvarhelyi síremléke

Szülőföldem

(Részletek)

Ott fekszik a bőröndöm az ablak mellett, a bal sarokban. Nézem kívülről, s néz ő is engem. Három ember ül a fülkében, igen urason ülnek, nem szólnak egymáshoz egy szót sem. Még azzal sem zavarják a csendet, hogy az egyik észrevegye a másikat. Mind egy-egy bezárt egyéniség az utazásban. De minék is vizsgálódnának, vagy tennének kérdést egymáshoz: tudják úgy is jól, hogy együvé tartoznak. Nem nagy bábel-kocsi ez, mint a második vagy éppen a harmadik osztályos, ahol nem érti egyik a másiknak a nyelvét. Mind nemzeti ez és mind úr; s mivel nincsen ellenkező sem nyelvben, sem társadalmilag, sem pedig gondolkozásra: egy kicsit úgy hat már, mintha nem is Erdélyben volna.

Csak éppen én nem találok ide.

Mindenütt olvasnak, a többi fülkében is. Egy-kettő könyvet, de mind újságot, a tetemes rész. S kivétel nélkül mind román újságot. Én is vettem egy pestit s egy nálunk való magyar lapot az útra, ott lapulnak a zsebemben. Odanyúllok, de hirtelen meghökken a kezem s nem húzza ki a magyar újságot. S abban a pillanatban megforrósodik a két vakszememnél az ér, s mind az eleven sebből a vér, forrón buggyan ki egész testemen a kérdés:

— Micsoda dolog ez?

Ilyen alávaló volna az emberi természet, vagy a létfenntartási ösztön, amely mindeneke előtt alkalmazkodás a környezethez? Vagy a figyelem hatalmasodott el annyira rajtam, amit a hordárral szemben szabadjára ereszték vala: hogy ne bontsam meg ezt a szép, nyugodt és zavartalan nemzeti összhangot, amely az egész első osztályon gyanakvás nélkül nyugszik!

No vári, gondolom, mert én most kivallatom magamat.

Elé az értelemmel tehát, amit eszményekhez és igazságra neveltem mindig. Vizsgálja meg szigorúan az ösztön rugóit, amelyek ellene indulnának el; világítsa meg a rejtelmeket, bíraskodjék és ítéljen ebben a dologban, hiszen a kisebbségi élet legbensőbb lényegéről van itt szó. Ha a más nyelvű kisebbségeket nem számítom, mi magyarok is másfél millió számban éljük ezt az életet. Vizsgáljuk meg tehát ezt a cseppet, ami a tengerből való, s már mondom is: Igen, Erdély földje ez; s te is erdélyi vagy. Nem jövevény, ki sóval vagy arannyal kalmárkodni jött volna ide. A nép, melyből származol, már itt volt ezer esztendővel ezelőtt. S ha igazuk van a tudósoknak, hogy avarok maradványai a székelyek, akkor itt volt azelőtt is. Nemzetséget sem habozott soha, hogy más országnak jobb földjét kívánta volna lakóhelyül, hanem ezt védte tatárral, némettel és muszkával szemben. S most ingerülten néznek mindenütt reád, ha nyelveden szólasz ezen a földön; s még úgy jársz a legjobban, ha nem válaszolnak. Jól teszed, ha titkolod is, hogy magyar vagy, mert pusztá léted kellemetlen és izgalmat idéz fel.

Ezt látod, és ezt érzed már huszadik éve: lélek és test néha már fáradt. Meg kell értened tehát, ha egyszer egyszer nyugalomba ereszkedik. Ne zizegj ilyenkor, hanem maradj csendességben és észrevétlenül. Látod-e, a vadmacska is a fának kérgén fekszik, amely véle egyszínű; avagy a leveli béka is milyen okosan megvan a zöld levelek között. S azért ne félj, mert a vadmacska, feküdjék akármeddig is a kérgen, úgy sem fog taplót teremni soha; s nem a leveli béka sem virágot, hanem marad minden a maga természetében...

Így okoskodtam magamban, de ahogy újból végigszaladok azon, amit eddig okoskodtam, egyszerre heves ellenkezés kél bennem, s így folytatom: Igen, vannak természeti törvények, az igaz; de azért van-e az ember, egyenként és

összesen, hogy gondolkozás nélkül elfogadja és bétöltse a természeti törvényeket, amelyek a testé és a testi ösztöné? Ezt itt a kérdés. Felelj!

Bolond vagy, gondolom magamban, hogy még fel is teszed a kérdést. Hiszen a napnál világosabb, hogy nem azért van az ember, sem egyenként, sem együttvéve miszerint gondolkozás nélkül elfogadja és betöltse a törvényeket, amelyek a testé és a testi ösztöné. Sőt minél emberibb és minél inkább emberiség, annál inkább nem azért van! Mert emberibb a szellem, mint a test; és a művelődés is inkább lényege az emberiség fogalmának, mint a javak. Töltse be hát mindenki és töltsék bé a nemzetek is a szellem törvényeit, amelyek az igazság, a jog és a tudás. S legfőképpen az erkölcs! Ez hát számodra is az út, s többé ne hozakodj elé a vadmacskával. Taníts mindenkit erre, hogy jobb lehessen a világ. S ne csüggedj, mert ha nézed a nemzeteket, jelenleg is azt fogod látni, hogy minél jobban bétöltik a szellem törvényeit, annál inkább szabadságot adnak a te nyelvednek és a más nyelvének, s úgyszintén az eszed és a két kezéd munkájának. Lám, az angolok ilyenformán csinálják. S emlékezzél csak vissza, hogy amikor Amerikában voltál, ott beszélhettél, ahogy tudtál s ahogy akartál; iskolát állíthattál volna fel, amilyen tetszett; és a hivatalból nem dobtak ki, amiért nem tudtál elég jól angolul, hanem éppen felvettek, hogy legyen, aki a magyarokkal magyarul beszéljen. Pedig volt-e az őseink közül egy is, aki harcolt volna a vad indiánusokkal? Úgy-e, hogy nem! De ezt az erdélyi földet művelték, éltek és haltak érte. S húsz esztendő alatt mégis annyira mentél ezen a földön, hogy már-már a vadmacskára gondolsz, nemhogy bétöltenéd a szellem törvényeit s ügyelnél arra, hogy mások is bétöltsék. Miféle dolog ez! Hát szabad eléfordulni annak, hogy nem szólasz bátran a te nyelveden, csakhogy megkíméljed magad a kellemetlenségtől?...

Mintha bolhák futkorásznának a hátamon, egy kicsit megrázom magamat s kitekintek az ablakon. Aztán a földek és a hegyek láttára nagy nyugalom száll meg lassan. Megfordulok, bémegyek egyenesen a fülkébe s leülök a helyemre, az ablak mellé...

* * *

Eppen ezen a mai napon ne hinne az ember?

Lám, hitben és örvendezésben hömpölyög a nép is a templom felé; s ott mise végén arról beszél a pap is, hogy hinni kell! Nem úgy, mint Mária és Mária Magdolna, akik arról beszéltek, hogy ki fogja elhengeríteni a sírról a követ, mivel ők bé akarják balzsammal kenni a Jézus testét?! S nem is úgy, mint az apostolok, kiknek az ajtón keresztül, nyitás nélkül, megjelent a feltámadt Krisztus; s ők mégsem hittek benne, csak amikor kenyeret és mézet evett előttük!

Azóta hinni kell, mert lehet.

Látom, a nép tud is hinni, mert ahogy templomból jövet özönlik széjjel az utakon, csak derút, jobbulást és jót beszél. S azt beszélünk mi is, ahogy rokonokkal megbővülve mendegélünk hazafelé.

Vidámabban ebédet sem ettünk soha.

S utána úgy eltelik az idő, hogy mind csodálkozva emeljük fel a fejünket, amikor temetésre harangoznak.

— Bátyám eljön-e? — kérdi Gáspár.

— Hogyne! — mondom...

Ott állok künn a tornác mellett, öcsémmel és egy-két rokonnal. S amikor hallom, hogy végre szegezik bent a koporsót, mondom magamban; no, mindjárt látni fogom én is a bírót, aki olyan volt mindig, mint egy vadkirály. Nem tagadhatom, tetszik nekem, hogy valaki ennyire erős legyen s ne tudja megtörni semmi. De ahogy lehozzák a koporsót az udvarra s ott mögötte megpillantom a bírót, döbbenve húzódok magamba.

Mert felére fonnyadva és nyomorultul áll a dölyfös ember.

Úgy érzem, rögtön sírni kezdek.

De ő még nálamnál is többet és emberibbet érezhet, mert ahogy megmozdul a koporsóval a halottas kocsin, gyámoltalanul lendül a két karja előre és elcsukló hangon, mélyen a porból nyög fel mindenki előtt.

Az édesanyját szólítja, aki utolsó útjára már elindult.

Elfordulok és a nagy székely kaput nézem, amely gyászleplekbe öltöztöve feketén meredezik.

— A temetőbe kimenjünk-e? — kérdi öcsém.

Halkan csak annyit mondom neki, hogy ő menjen. Aztán megfordulok és egyedül felfelé indulok az úton. De hazamenni sincsen kedvem. Talán a mezőre, ahol egyedül lehetek; a rügyező fák és madarak között.

Ez jó.

Már le is ereszkedett az este, amikor haza vetődöm. Sógornőm itthon, valahol a korcsmában ünnepel, a többi érdeim munkásokkal, húsz lejjel a zsebében. Ágnes is nyájbakészül. Egyedül anyám üdögél mellettem, de amikor hazakísérem a buvákoló holdvilágon, akkor sem merem megmondani neki, hogy útra indulok holnap délben.

— Hol van sógor? — kérdem Ágnesétől reggel.

Azt mondja, már egy órája is van, hogy elment. Mit akarnék véle?

— Szekeret kéne fogadni — szólok csendesen.

Ágnes csodálkozva tekint rám, majd elfordul és nehezen csak emnyit felel:

— Azt lehet kapni.

S ahogy ott állunk beszéd nélkül, hirtelen az anyám arca jelenik meg előttem, majd a Gáspáré utána. Aztán a többi testvérek jönnek csillanással és a sor végén a föld s az örök béke nyugalmaival megjelenik apám.

Rögtön hátamra vetem a kabátomat, hogy induljak a temetőbe. Sógornőm akkor érkezik éppen. Nagy bokor virágot tart az ölében, fái és földi virágokat vegyesen. Mosolyogva felém nyújtja és így szól:

— Sógornő urat üdvözli a tavasz!

Ölemből veszem a virágokat és úgy viszem a temetőbe. Messze bent van az apám sírja, együtt a nemzetség régi halottjaival, kiknek elejét még akkor temették ide, amikor felütötték a temetőt. Nagy kereszt van az apám sírja felett, barnul már erősen a cserefája s igen a bádoggal is felette. Magán a hompon kizöldült már a fű, egy-egy kövér ibolya is duzzad rajta. Mellette a testvéreim fekszenek, haton. Majd nagyapám és az ő fiai. Tovább dédapám nyugszik és az ősök számosan.

Ölemből odateszem a virágokat az apám sírjára, hadd üdvözölje őt is a tavasz, amelyet annyit és oly nehezen várt örökké. Aztán mozdulatlanul nézem a földet és az jut eszembe, hogy valamikor én is itt fogok feküdni.

Most csend van és heven süt a nap. Fénye zuhog a hatalmas temetőre és a bádoggal, a sok kereszt tetején, ezer csillámban veri vissza. S e káprázatban, az apám és az ősök sírjánál, vajon feltehetem-e a kérdést:

— A miénk ez?

Nem tehetem fel, mert ez kérdés nélkül a miénk. Miénk a fény, amit lelkünkbe fogadunk; s a föld, amelyen élünk és meghalunk.

Tompa László

Új Dévavára épül

(Éjjelenként mondom önmagamnak)

Hát senki? Sem társak sem asszony —
Így is jó. Hiszen igazuk van!
(Oly becses most a munka — hát még
A vér!) No csak tovább magunkban.

Hogy várom százszor földig omlott,
S lelkem is százszor belerengett —
Azért ne szánjon senki: Résztvét
Nem kell Kőműves Kelemennek.

Így most is újra... Semmi, mondom?
Ilyet ki szokna még, ha én nem?
Csak hadd vívódjám itt az éjjel,
Keserűen és éjsötéten —

(Halljátok-e: nincs veszve semmi.
(Idő, te is korán kacagsz még!))
Holnapra már hordom a téglát
S ha kell: vérem lesz a ragaszték.

S már dúdoló, míg a hálódó
Hold vére a felhőkre árad,
S a levegőbe rajzolódni
Látok egy magas, büszke várat.

Mert engem semmi meg nem ingat,
A cél felé szent izgalom hajt,
S egy reggel — bár holtan rogyok rá —
Az a vár mégis állni fog majd!

A sárdi unitárius egyházközség úrvacsorai tányérja
(Orbán Balázs felvétele)

MENNI [?]

vagy

MARADNI [!]

Arra a kérdésre, hogy mit jelent számomra a hit, történelmi helyzetünkben adódóan azt felelhetném, hogy MEGMARADÁST, pontosabban ITTMARADÁST.

Számunkra hit volt a túlélés, mert bízunk abban, hogy semmi nem örök a világon, még a diktatúrák sem. A diktátor Nagy Álma volt, hogy az országot megszabadítja a magyaroktól. És most, miután túléltük a zsarnokot, s amikor egyre több esélyünk van a megmaradásra, nemzetiségünk megőrzésére, mégis egyre többen fordítanak hátat az országnak és a népnek, ezek lépnek a kivándorlás útjára. Ezekben az emberekben december előtt erősebb volt a félelem a haláltól, mint a hit, és most menekülnek, mert a határon nem lőnek le, nyugodtan át lehet jutni a „szomszédba“, és a „nagyobb igényűeknek“ Európa nyugati részei is könnyen elérhetők. Érvelnek, hogy itt nem lehet biztonságban az ember, példa rá a marosvásárhelyi események, de mindezek ellenére is igaza volt Szöcs Gézáknak abban, hogy Marosvásárhelyt győzelemnek is tekinthetjük: diadalmak ama meghiúsult törekvés fölött, hogy az ország megszabaduljon tőlünk.

És hit volt az anyanyelv, a szó, melyet magyarul kimondhattunk. Ettől is meg akartak fosztani, de, mint a gyerek, kitől játékát akarják elvenni, úgy ragaszkodtunk mi is az anyanyelvhez. Nagyon sokan erre hivatkozva hagyták el az országot: legyen gyermekeiknek lehetőségük magyarul tanulni. Volt ez akkor, amikor szinte semmilyen módszer nem állt rendelkezésünkre, hogy anyanyelvi oktatást kérjünk, és a bátran felszólalókra kegyetlen üldöztetés várt. Bőrünkön éreztük a diktatúra mancsát, amint máról holnapra megszüntette a gimnáziumok magyar osztályait, a magyar felvételt az egyetemre, s az utolsó időszakban egyre jobban behatolt az elemi iskolák és az óvodák birodalmába is.

Volt türelmünk hosszú éveket várni, s most, amikor van szabad sajtónk, a könyvkiadás is felszusszanhat, sorra vizsgáljuk egykori iskoláinkat, persze nem minden ellenkezés nélkül, érdekképviseleti szervezetünk a vártnál jobb eredménnyel bejutott a parlamentbe, és törvényes keretek között harcolhat a Bolyai Egyetemért is, éppen most megnövekedik a kitelepedők száma. Ha így folytatjuk, végül már

nem lesz szükségünk se Bolyai Egyetemre, se magyar sajtóra, és egyáltalán semmire. Nem kell üzzenek, megyünk mi magunktól, „öngyilkoljuk“ a nemzetet. Nem bízunk önmagunkban?

Hitem a szülőföld, a falvak, a városok, az utcák és minden, amit évszázadok alatt felépítettek elődeink; hitem a máshol csak képzeletben megelevenedő táj, hitem a temető, ahol őseink nyugszanak. A földműves hite a föld volt, a falvak népét talán kevésbé üzték, de meg akarták fosztani értelmiségétől, tudva, hogy annak hiányában a nép halálra van ítélve. A földművest ananyelvétől nem lehet megfosztani, de gyerekeit már igen. Védekezési reflexként az ifjúság menekült — és értelmiség meg fiatalság nélkül egy kétféle kisebbségre a lassú halál vár.

Hitem a közösség megtartó ereje. Aki népben, közösségben gondolkodik, egyéni döntéseit is ennek függvényében hozza. Mert a kitelepedés mindenkinek egyéni dolga, mondogatják a távozók, az ő életük, ők döntenek róla. De a közösség egvénekből áll, és mivel elég kevesen vagyunk, minden távozó vérvesztés számunkra. És a történelemben nincs rá szabály, hogy egy nép nem tűnhet el egy bizonyos földrajzi tájegységről, még akkor is, ha ezer éves múltat tekint vissza. A közösségből való kiszakadás nem evgéb, mint a harc feladása, a közös sors nem-vállalása, menekülés önmagunk elől.

Hitem a szabadság, mert az ember szabadságra született. Sajnos, sokaknak ez csak arra kell, hogy megválasszthassák a helyet, ahol még szabadabban élhetnek. Ők már nem képesek szülőföldjükön megőrizni és élni vele. Igaz, hogy az ember ott érzi magát igazán otthon, ahol szabad, de ennek értelmében ne a szabadság után válassza meg otthonát, hanem otthonában vívja ki szabadságát.

Am ehhez hitre van szükség és türelemre. A hit egyben türelem is; türelmesek voltunk, mert nem lehetünk mások, s most, amikor higgadtan kellene gondolkodni, cselekedni, inkább a menekülést választjuk? Erdély kiháló bölényei akarunk lenni?

És hitem az Isten, ki szülőföldet adott és anyanyelvet. A szülőföldet nem emlékeimben és az anyanyelvet nem máshol akarom megőrizni, hanem itt! ITTHON!

Kelemen Hunor

Molnos Lajos

1 x 1

az elmenők sorra mind elmennek.
a maradók sorra mind maradnak.
az elmenőkkel kevesebben/k lesznek a maradók.
az elmenőkkel többek lesznek a befogadók?
a maradóknak nem lenne vajon ahová elmenniük?
az elmenők lehet hogy igényesebbek s bátrabbak is?
a maradók lehet hogy egyszerűen csak tehetetlenek?
az elmenők lehet hogy tudják hogyan jobb személyszerint?
a maradók lehet csak annyit tudnak
hogyan kell személyszerint is?

az elmenőket sokan sokszor kérik hogy maradjanak
a maradókat soha senki nem kéri hogy el ne menjenek
az elmenők mégis mindig elmennek,
a maradók mégis mindig maradnak
az elmenők hiánya fájdalmas ür.
a maradók maradása sohasem fájdalmas jelenlevés?
az elmenőkről sokan és sokáig beszélnek.
a maradókról a kutya sem beszél.
az elmenők nagy örömeinkre néha haza jönnek.
a maradóknak nincs ahonnan hazajönniük nagy örömeinkre.
az elmenők lehet hogy nagyon boldogok lesznek?
a maradók... nos ők egyszerűen csak mindig-maradók.
az elmenőknek lehet hogy igazuk van.
a maradóknak mindössze csak hite.

én maradok — te elmész.

én maradok — ő elmegy.

mi maradunk — ti elmentek

mi maradunk — ők elmennek.

MARADUNK

MEGMARADUNK.

Hisz másegyebet már

nem tehetünk.

Borvines Székely emelt-orrújövöl

Kolozsvár, 1990. május

Brassai-hét a kollégiumban

Az idén 432 éves múlttra visszatekintő egykori kolozsvári Unitárius Kollégium ma Brassai Sámuel nevét viseli. Először 1957—1963 között tekinthette a nagy tanítványt és tanárt névadójának. Pár évi tilalom után 1970-től ismét „Brassai”-ként ismerik nem csak a városban, az országban, de még a határokon túl is e nagyhírű tanintézetet.

1970-ben az újbóli névadáskor határozta el az iskola vezetősége, hogy május végén évente megrendezi a Brassai-napokat. Így ír erről a Fialat Szívvel diákfolyóirat 7. száma (1971. június): „A Brassai Sámuel Líceum munkaközössége és tanulófjúsága a haladó hagyományok mellé újakat sorakoztat. Az 1970-es évtől kezdve minden tanév májusának utolsó hetében sor kerül a Brassai-napok megrendezésére. Ezek a napok ünnepélyes alkalmat nyújtanak az elmúlt tanév legkiemelkedőbb eredményeinek, megvalósításainak seregszemléjére”.

Az idők folyamán a Brassai-napokból Brassai-hét lett, a város egyre kevesebbet hallhatott róla, a ballagást június közepére tolták, úgyhogy ez az esemény kivált a hét műsorából. De akárhogy alakultak is az idők, a hetet évente megrendezték. 1982-ben, az iskola 425 éves fennállási évfordulóján még agyoncenzúrázott műsora is visszhangot keltett. Az 1986 óta egyre inkább kétnyelvűvé váló ünnepi hét már nevét is majdnem elvesztette, a „zilele școlii”, „șăptămîna școlii” (az iskola napjai/hete) megjelölést részesítették előnyben, s alig esett szó a hagyományokról. Pedig a Brassai-hét egyik célkitűzése éppen a Brassai-kultusz és az intézet nagy tanítványai-tanárai emlékének állandó ápolása lett volna.

Az 1989 decemberi változások nyomán a kollégium is történetének újabb szakaszába lépett. 1990 februárjától napnali tagozata újra tiszta magyar tannyelvűvé vált, nevéből törölhették az „ipari” jelzöt, s jövőtől remélhetőleg újra a város tekintélyes reál-humán tanintézeteként fog működni.

Ilyen körülmények között került sor az idén május 28. és június 3. között a Brassai-hét megrendezésére. A szó szabadsága, a nyílt vagy megbúvó ellenőrzés hiánya szárnyakat adott a résztvevőknek, ugyanakkor a hiányosságok meg arra utaltak, hogy az idei rendezvénysorozat nem egy egész évi tervszerű felkészülés eredményeit összegezte, hanem csak néhány hónapét. Jóformán márciustól vált olyanná a hangulat az iskolában, hogy a napi feladatokon túl a hagyományokra is lehessen gondolni.

A Brassai-hét megnyitójára május 28-án került sor a nagyszünetben, az iskola udvarán, amikor Bálint Kelemen Attila igazgató és Simon Gábor aligazgató jelenlétében Szöllösi Ferenc tanár tartott ünnepi beszédet, melyben röviden kitért az iskola múltjára, elnevezésének történetére és a hagyományok ápolásának jelentőségére. Ugyanaznap délben diákok egy csoportja a Házsongárdi temetőben kitakarította és megkoszorúzta Brassai Sámuel síremlékét. Másnap, 29-én kedden délelőtt kettős tárlatmegnyitás volt: a díszteremben a diákok képzőművészeti alkotásait, a könyvtárban a tanárok festményeit-grafikáit lehetett megtekinteni. Délben a diákkörök tartották tudományos ülésszakukat. A 18 fölolvadás nagy része a hagyományápolás témakörébe vágott: Brassai bácsi és a szavak (Nyitrai Mónika XII.), Az „új” kollégium — 1901 (Varga Sándor XII.), Dr. Gál Kelemen (Szekernyés Réka XII.), Gyallai Pap Sándor: Parancsolom, tűrni kell c. kötetéről (Bálint Emese XI.), Makkai Sándor Nem lehet-vitája (Zsigmond Kinga XII.), Adalékok Györgyfalva helytörténetéhez (Antal Emőke XII.) A „pontozó” tánc (Könczei Csongor X.), Szucság kismonográfiája (Baki Hari Zoltán XII.), Hit és mítosz (Aranyosi Réka XII.), Mészki bemutatása (Nyitrai Mónika XII.), A „hencidától boncidáig” népnyelvi fordulat története (Csatári Zsuzsa XII.). Közülük több meg fog jelenni az idén újra induló Fialat Szívvel című diákfolyóiratban.

Szerdán délben a tantestületi tagok tudományos ülésszakára került sor Szócs Judit tanárnó rendezésében. Ezen 12 előadás hangzott el. Knizs Magdolna, Roścáné Bonczos Zsuzsa, Kovács Jolán, Bach Steluța, Tolna Éva, Kovács Zoltán dolgozatai mellett a hagyományápolás szempontjából érdekes Szöllösi Ferenc értekezése Mikó Imre és a Brassai-kultusz kapcsolatáról, Révész Erzsébet bemutatója: Brassai Sámuel a számítógépen, Nagy Ildikó (Az Erdélyi Fialatokról) és a Csögör Enikő (Átváltozás a népi hiedelemvilágban) felolvasása. E sorok írója A két Grandpierre Kolozsvárja címen tartott rövid előadást, melynek teljes szövege a következő héten a Helikonban jelent meg. Vendégként az ülésszakon részt vett Imreh Lajos tordai nyugalmazott tanár, a kollégium 1937-ben végzett vendiákja, aki az intézet nagy tanítványairól szolt és egy saját szerzeményű diákkal szövegét mutatta be.

Csütörtök a Brassai-kupa döntőinek napja volt, Szöllösi Ferenc védnöksége alatt az elemisták és liceumi tanulók futball-bajnokságára és a lányok kézilabda-mérkőzésére került sor. Pénteken délután a IX. E osztályosok Tolna Éva tanárnó segítségével összeállított színelőadását láthatták az érdeklődők: Képek Brassai Sámuel életéből.

Vasárnap került sor a hagyományos torockói kirándulásra Hantz Irén tanárnó szervezésében. A két autóbuzsnyi tanár és diák részt vett a torockói unitárius templomban a pünkösdi istentiszteleten. Sajnos, a híres népviseletet csak a múzeumban tekinthették meg. Utána Torockószentgyörgyön a papi lak (Brassai szülőháza) falán levő emléktáblát koszorúzták meg alulírott rövid beszédének kíséretében, megtekintették a templomot, s felmászta a romos szentgyörgyi várhoz.

Jellemző, hogy az új körülmények között a sajtó is figyelemmel követte a hét eseményeit. A május 29-i Szabadság és a június 3-i Romániai Magyar Szó közölte a műsort, az utóbbi lap június 10-i száma pedig Brassai-napok képekben elmondva címmel Kovács Zoltán tanár 7 felvételét hozta. A televízió helyi stúdiójának magyar adásában Bálint Kelemen Attila igazgató beszélt az iskoláról és az ünnepi hétről. Hasonló érdeklődést keltett az ősi zászló alatt június 16-án megrendezett, hosszú évek után újra magyar nyelvű ballagási ünnepély.

Dr. Gaal György

Ismét van Unitárius Nőegylet

Az első brassói unitárius nőegyletet 1921. február 27-én alakították. Két olyan markáns személyiség, mint Freiszner Peterné elnök és Kovács Lajos lelkész-titkár állt elere, és kitartó szervezéssel sikerült az akkori, alig 1000 lelket számláló gyülekezetből 104 nőtagot rendes, 74 más vallású asszonyt és kerít partoló tagnak megnyerni. Mivel az eklezsia Brassóban meg talpaatnyi ingatlannal sem rendelkezett, első és legfontosabb célkitűzésük egy rendes templomalap megteremtése volt. Különféle estélyek, gyűjtések révén, evék kitartó munkájával, ezt el is érték. Már 1928-ban sikerült — főleg a Noegylet buzgóságának köszönhetően — az első brassói unitárius házat megszerzniök. Mikor pedig 1936-ban a jelenlegi templom építéset megkezdnete az egynazkozseg, penzben és egyeb adományokban közel egy millió lejes hozzarajutast mondhatott a nők egylete magáénak.

Buzdításul érdemes lenne felvázolni az egyletnek teljes történetét, de most csupan annyit jegyzünk meg, hogy a Noegylet a háború alatt és az utána következő években is meg hasznosan működött egy darabig. Am jött az 1948-as nagy „táblatorlés“, amikor a pölitikai eltozultság ezt a nemes intézményt is eltorölte. Néhány nő azonban, ki annak munkájában részt vett, megtartotta emiekezeteben. Bár negyven esztendeig azt újjáéieszteni nem lehetett, most, hogy a karacsnyi változas arra alkalmat adott, egy lelkes fiatal gárdában ismét felebredt a vagy az egylet újjászervezésére.

Ez sikerült is ez év április 19-én, amikor 40 nő összegyűlt alakuló közgyűlést tartani. Az E.K.F. által kibocsajtott körözvény alapján kimondották az újjáalakulást, és egyben az új tisztikart is megalakították: elnök Mojsza Gizella, alelnök Májay Endrené és Szász Ferencné (a két lelkészné), titkár Veress Zoltánné, jegyző Csekme Károlyné, pénztáros Tordai Ernőné, ellenőr Szabó József-Attiláné és Sándor Gyulané. Ezt a vezetőséget az alábbi öszszetételű választmány segíti: Csoma Zsigmondné, Jászfalvi Károlyné, Benedek Albertné, Veress Jánosné, Nagy Árpádné, Szabó Albertné, Benedek Andrásné, László Imréné, Gergely Lajosné, Magyar Imréné, Balázs Tamásné és Gergely Tamásné.

Érdemes megjegyezni, hogy jóllehet Brassóban jelenleg két külön szervezett unitárius egyházközseg működik — igaz, egy templomban —, mégis egyhangúan fogadták el az asszonyok, hogy egyelőre egy közös nőegyletet alapítsanak. Ennek az új egyletnek csaknem azonos a célkitűzése a hetven esztendővel ezelőtt indult elődjével. Egyik legfontosabb feladata egy második itteni unitárius templom megteremtésének az elősegítése. Ez ma Brassóban mindkét egyházközsegnek és minden itt élő uni-

táriusnak halaszthatatlan feladata. Minden jel arra vall, hogy a mai nők buzgósága nem fog nagy elődeik mögött elmaradni. Lelkesedéssel végzik a taggyűjtés munkáját.

Igen kívánatos lenne, hogy idén minden erdélyi unitárius egyházközsegben alakuljon meg a helybeli nőegylet, amihez csupán a kezdeményezési készség szükséges, mert tapasztalatból tudjuk, hogy a nők lelkesedéssel és az anyai szeretet melegével szívesen vesznek részt az ilyen munkákban. Az új, demokratikus élet kiépítésében jelentős szerepet kell vállalniuk az egyházaknak is, erre nézve pedig új pezsdülést és főleg közérdeklődést leginkább úgy tudunk elérni, ha egyleteinket — a Dávid Ferenc Egyletet, a Nőegyletet és az ifjúsági köröket — megszervezzük és munkába állítjuk.

D.F.E. Ifjúsági Kör

Hatvannégy esztendővel ezelőtt, tizenhét esztendőskoromban egy augusztusi napon beállítottam Kovács Lajos akkori brassói lelkész irodájába azzal a javaslattal: „Tiszteletes úr, alakítsunk Brassóban is Ifjúsági Kört!”

Igy jött létre az a szervezet, amely tizenöt éves fennállása alatt, hol élénk, hol lanyhuló érdeklődés mellett, de létezett, és mindenkor 40—50 tagjának annyi kellemes percet szerzett. A minden héten megtartott összejöveteleinken szavaltunk, magánszámokkal szerepeltünk, bemutattuk első irodalmi zsengeinket, énekelgettünk, előadásokat hallgattunk meg, és készülgettünk a társadalmi és egyházi életre. Onnan kerültek ki műkedvelők a Nőegylet által rendezett előadásokra, együtt jártunk kirándulásokra, rendeztünk táncestéket, s mindezek során egész életre szóló barátságok szövődtek. Nő, meg azok a nyári ifjúsági konferenciák, amelyekre ennek a kis egyletecskének kiküldöttjeként eljuthattunk és ma már egyháztörténelmi nevezetességű embe- rekké vált akkori ifjakkal találkozhatunk. Hogy csak kapásból említsék néhányat: ott kötöttünk egész életre szóló barátságot Balázs Ferencsel, Mikó Imrével, Ferencz Józseffel, Kovács Lajossal és annyi más feltörekvő ifjú lélekkel. Magam előbb Balázs Ferencsel közösen, majd belebukása után egymagamban a KEVEKÖTES szerkesztését végeztem.

Ilyen emlékek környékeztek, amikor — felkérésre — magam is megjelentem az előtt a 120 lelkes ifjú előtt, kik idén, április 20-án azért gyűltek egybe, hogy a régi emlékek nyomán ismét Ifjúsági Kört alakítsanak Brassóban, a mai unitárius fiatalság részvételével. Jólesett lelkemnek, hogy nemcsak régi emlékeket idézhettem, hanem tapasztalat alapján egy, az induláshoz nélkülözhetetlen alapszabály-tervezetet adhattam. Érdekes, hogy ennek csupán egyetlen pontja váltott ki élénk vitát: a mi időnkben a tagsági felső korhatár 35 év volt, magam most 25-öt javasoltam, de végül is abban állapodtak meg,

hogy a mai Ifjúsági Kör tagjai konfirmálással válhassanak tagságra jogosultnak és 30 éves korukig ebbe a csoportba tartozhassanak.

Mivel ezek a sorok is valamikor egy új korszak kezdetének dokumentáris bizonyosságai lehetnek, hadd soroljuk fel a lelkes ifjú gárda első vezetőségét: elnök Józsa Attila, alelnök Tordai Ernő és Sándor Emike, titkár Hósszú Csilla, jegyző Orbán János, pénztárnok Nagy Ibolya, ellenőr Lőrincz Ferenc és Kovács Annamária. A választmány tagjai: Dimény András, Szolga Csaba, Bara Mária, Gyenge Mária, Szentpáli Emese és Antónia Csaba.

Már az első gyűlésen egy közös kirándulás tervében állapodtak meg. Ugyanakkor felkérték a tagságot, tegyen mindenki javaslatot az egylet működésére vonatkozólag. Kortűnet, hogy többen igényelték angol nyelvkurzus indítását, sőt, már első rendes összejövetelükön megpróbálták fonetikus előimádkozás alapján eme világnyelven mondani el a Miatyánkot...

Az indulás biztató. Reméljük, nem lesz szalmaláng a lelkesedés, és ifjaink megtalálják a hangot és módszert, ami összehozza és egyben is tartja a mai fiatalokat. Szeretnénk hinni, más helységekben is, főleg városokon, mindenütt életképes ifjúsági körök létesülnek ismét, amelyekből életrevaló egyháztársadalom kifejlődését s azzal egyházunk jövőjét láthatjuk biztositottnak.

Es, talán-talán, ezeknek a vidéki egyleteknek Kolozsvár központtal lesz majd egy új EGYETEMES SZERVEZETE is, amely ötletekkel, vezetési normákkal, követendő példákkal segítheti a vidéki szervezeteket. Hasznára válhatnék ennek a szervezetnek az is, ha ismét megjelenhetnék a KEVEKÖTES is, hogy jó hírt, örömmüzenetet hozzon, és fiatal tollforgató tehetségeknek pódiumot biztositthasson.

Szabó Sámuel

(Szabó Gyula írásának folytatása a 8. oldalról)

emberi hivatás pályaköréről, megfutamodásig féltő demokratái lesznek a hazának. Hiába van ott mindannyiunk nevében akár örökös családi, akár alkalmi „előnévként“ a szülőhelyet megnevező „nemesi“ származás, s a származással együtt mindaz az adomány, amivel a szülőhely kit-kit emberi pályakörére tett, százával és ezrével feledkeznek meg sorstársaink arról, hogy viszontadományukkal magukat nemes polgárokká emeljék, és inkább „lélepő ördögök“ lesznek. Ha ilyen napok idején feltámad nekünk Orbán Balázs, bizonyára legfőképpen abbeli gerjedelmében teszi, hogy elállja a lélepők útját, keresztezze azzal az útjával, amelylyel imádott szülőházának felfedezésére, megismerésére, birtokbavételére indult, minden tovafutóval ellenkező irányba mutatva a maga vándorbotját: „vegyük hát vándorbotunkat s kövessük hivatásunk útjait“ (Közlés: Kolozsvár, 1990. május. 30.)

Egyházközségi élet

Az előző évek gyakorlatához híven, a hiterősítő hét „megkoronázásaként”, az idén — 1990. április 22-én — is megrendeztük a homoródújfalvi egyházközség műsoros teaestélyét.

Megfelelő helységünk nem lévén ilyen rendezvények megtartásához, a kommunista diktatúra léleknyomorító éveiben a lelkészi lakáson zsúfolódtunk össze. A legtöbbször százan felüli létszámmal, szolgálatot vállaló vendégeinkkel és a szereplőkkel, akiknek mozgási terük is alig maradt.

Az idén — pontosan négy hónappal a decemberi forradalom győzelme s mintegy teljes hónappal a sajnálatos márciusi események után — a helybeli Művelődési Otthonban gyülekeztünk. Este hét óra után, mintegy 120 lelket számláló gyülekezetben, rövid áhítattal kezdtük műsorunkat. Az imádkozó lelkészeknek nem volt nehéz dolga megtalálni és megszólaltatni a hálaadás szavait: „Hálát adunk Neked, örökkévaló Istenünk, hogy az el nem fogyó reménytől övezett várakozás évei után, ezt is megérhettük: itt lehetünk újra, együtt!” (...)

Műsorunkat — tartalmi szempontból — két időszerűnek vélt témakörbe foglaltam:

1. Romániai magyarságunk tudatában

A Jn 1,21—23 alapján részleteket szólaltattam meg Kós Károly: *Kiáltó szó* című drámai hargvételű írásából. Még 1921-ben írta. Ki gondolta volna, hogy 79 év múltán sem veszít időszerűségéből semmit, hogy kisebbségi létünknek most is szinte ugyanazon — megmaradásunkat feszegető, fenyegető — kérdésekkel kell szembesülnie?!

— Ezt követően Godra Klára — magyar szakos — tanárnőt kértem fel (immáron felkérhettem) Reményik Sándor 1918. december 29-én keltezett, *Eredj, ha tudsz!* c. költeményének előadására. Akárcsak Kós Károly „magasfeszültséggel” telített prózája, a költő ittmaradást és helytállást követelő „hitvallása” is valósággal lebilincselte a hallgatóság figyelmét. (Sajnos, nem egy család van már ebben a kis faluban is, akinek gyermekei és unokái „nem ismerték” Reményik versének visszatérő sorait: „Eredj, ha tudsz! ... Én itthon maradok!”).

A kolozsvári Unitárius Nőszövetség munkájáról

1990. február 22-én délután a Dávid Ferenc Unitárius Nőszövetség kolozsvári tagozata több mint 40 évi szünet után ismét megkezdte munkáját. A három egyházközség 66 nőtagja megválasztotta új vezetőségét, és megszabta legsürgősebb feladatait. A vezetőség tagjai: Zsakó Erzsébet elnök, Szabó Dezsőné Balázs Erzsébet, Benedek Sándorné Fodor Anna, Benedek Ágostonné Rádu Ilona alelnökök, Zilahi Ferencné Gál Zsófia titkár, Sándor Lászlóné Bartha Mária pénztáros és Fülöp Tiborné Balogh Judit ellenőr, akiket munkájukban a három egyházközség tagjai közül 19 választmányi tag segít.

Tagságunk minimálisan havi 5 lej tagdíjat szavazott meg pénzügyi alapunk javára, de anyagilag jobb helyzetben lévő tagjaink nagyobb összegű felajánlásokat tettek.

Legsürgősebb feladatunknak tekintettük az idős emberek helyzetének felmérését, hogy lássuk, kiknek van erkölcsi vagy anyagi támogatásra szükségük.

Az elmúlt három hónap alatt rendeztünk két szeretetvendégséget és három összejövetelt. Összejöveteleinken megbeszéljük az addig végzett munkát, és kitűzzük a következő hónapra esedékes feladatainkat. Szavalatokkal, népszokások ismertetésével igyekszünk hangulatossá és vonzóvá tenni összejöveteleinket.

Legközelebbi célkitűzésünk: tagtoborzás, iskolás gyermekek meglátogatása és ösztönzése arra, hogy minél többen látogassák a vallásórákat. Emellett szeretnénk őszig különböző működési formákat találni többféle igény kielégítésére, mint pl.: vallásos összejövetelek, kézimunkakörök, szövegtanfolyam, nyelvtanfolyam. Szeretnők bevonni az ifjakat is,

A néhány évvel ezelőtt konfirmált, s már akkortájt is érzékeny előadói tehetséggel megáldott Dakó Evike szólaltatta meg ezután Petőfi Sándor: *A székelyekhez* c. versét.

Próza és líra hangulatát oldandó: ifj. Cseke Józsefné, Piroska, újfalvi énekvezér vezetésével, négy székelyruhas fiatal lány — Birtalan Zita, Cseke Ilike, Dakó Evike és Egyed Enikő — lépett színpadra. Négy énekkel gyönyörködtették hallgatóságunkat.

Az első rész méltó „záro akkordjaként” ismét Godra Klára tanárnő következett. Tamási Áron: *Erdélyi társaság* c. novelláját (1936) olvasta fel, olyan lebilincselő megelevenítő erővel, hogy lélegzet-viszafafojtva hallgattuk, még azok is, akik ismerték a Tamási-írást.

Hiveink figyelme nem szorult felrészítésre, de a műsoros est második részére való rátérés előtt, sort kerítettünk a szokásos „három T“-s tevékenységünkre is. Következett hát a hagyományos tea elfogyasztása (ízletes süteménnyel), majd a tombolajáték. Végül a hiveink által felajánlott — hozzáértő és dolgozós kezű asszonyaink által feldíszített, felszeletelt és felszolgált — torták. Kilenc!

A felszabadult, hangulatos — sőt: játékosan izgalmas! — percek után, rátérhettünk műsorunk második részére.

2. Európához tartozásunk tudatában

„Kitekintő”: Svájcra. Vetített képes előadás, amelyre a szomszédos homoródkarácsonyfalvi lelkészünk, Lakatos Gyulát kértem fel.

Az elbeszélő szó megelevenítő erejével és a kiváló érzékről árulkodó, gyönyörű színes felvételek segítségével, mintegy két órát „kalandozhattunk” Európában — a svájci Locarnótól Budapestig —, hogy az „Európai ház” szépségétől-gazdagságától (nemcsak anyagi!) „megérintve” térhessünk haza, az utolsó képkockákon már a karácsonyfalvi műemlék templomban gyönyörködve.

Elményekben gazdag, szép esténk volt ez a vasárnapi; mindenképpen emlékezetes. Hála a jó Istennek érte! És köszönet mindazoknak, akik megrendezésében — hűveink erkölcsi és anyagi pártfogását kiérdemlő módon — részt vettek.

Azzal a reménnyel indultunk haza — késő esti órán —, hogy a méltó folytatások sem maradnak el; bízunk: következnek!

Kovács István
unitárius lelkész

akik a Nőszövetség jövőjét jelentik. Jelenleg legaktívabb tagjaink a nyugdíjasok, de támogatóink között sok a dolgozó is.

rel akarjuk venni a kapcsolatot a már megalakult vagy a megalakulóban levő városi és falusi unitárius nőszövetségekkel, hogy kölcsönösen megismerjük egymást, munkánkat összehangoljuk, egymástól tanuljunk. Ebből a célból szívesen szerveznénk találkozókat is.

Reméljük, hogy munkánk eredményeképpen elmélyül unitárius öntudatunk, összetartozásunk tudatosabbá válik, és hozzájárulunk ahhoz az általános célkitűzéshez, hogy otthon teremtünk ebben a hazában.

Zsakó Erzsébet

A Székelykő Torokóráról nézve (Orbán Balázs felvétele)

Hírek

Az Egyházi Képviselő Tanács

február 22-én tartotta I. évnegyedi rendes ülését. Tárgysorozatán szerepeltek: az 1989. november 25. és 1990. február 20. közötti időszakban elnöki elintézt fontosabb közigazgatási és gazdasági ügyekről szóló jelentések, a Missziói Bizottság, a Valláserkölcsei Nevelési Bizottság és az Egyházi Nyugdíjpénztár Vezető Tanácsának február 21—22-én tartott üléseinek jegyzőkönyvei, jelentés a vallásos rádióadások szervezéséről, a történelmi magyar egyházak Szándéknyilatkozata, a Romániai Magyar Keresztény Egyházak Szövetségének nyilatkozata. Megbeszélésre kerültek még a következő kérdések: egyházunk tervei a megváltozott viszonyok között, az Amerikai Unitárius—Univerzalista Egyház küldöttségének látogatásáról készült jelentés, javaslat az Egyházi Biztosító szabályzatának életbeléptetéséről stb.

Lelkészi értekezletek

Az I. évnegyedi lelkészi értekezleteket március 6—16-a között tartották meg az egyházkerők lelkészei. Az értekezleteken két előadás került megbeszélésre: Dr. Erdő János: *A család alapja a házasság* és Dr. Szabó Árpád: *Teilhard de Chardin*; 2. rész. A lelkészi értekezleteken megtárgyalták a Missziói Bizottság jelentését is az egyház 1988. évi szolgálatáról.

Ez alkalommal tartott istentiszteleteken szószéki szolgálatot végeztek: a kolozsvári 2. sz., irísi egyházközösségben Sándor Bálint torockószentgyörgyi (Jn 14,6), Marosvásárhelyen Kiss Károly medgyesi (Lk 15,11—32), Székelyudvarhelyen Kászoni K. József homoródszentmártoni (Lk 16,13), Sepsiszentgyörgyön Gál Jenő nagyajtai (Jn 16,32) lelkész.

Lelkésznevelés

A Teológiai Intézetben az 1989—1990. tanév I. félévi vizsgáit január 4. és február 3. között tartották meg.

A csendesnapok hiterősítő előadásait február 7—8. napjain tartották. Az unitárius hallgatók részére Csongvay Attila szentgericei lelkész: *Védekezés a szekták ellen* és Kovács István homoródújfalvi lelkész: *Szószéki szolgálatunk hitvédelmi jellege* címen tartottak előadást. A csendesnapok alkalmával mindkét lelkész bibliamagyarázattal egybekötött áhítatot tartott.

Az országunkban bekövetkezett változások lehetővé tették, hogy az 1989-

90-es tanévre az I. évfolyamra még három teológiai hallgatót hívhassunk be, azzal, hogy az év hátralevő részében pótolják elmaradt tanulmányaikat. Így nyert felvételt Kiss László dicsőszentmártoni, Kozma Albert bölöni és Mezei Csaba kolozsvári ifjú.

Hiterősítő istentiszteletek

Az év első hónapjaiban egyházközösségeinkben megtartották a hiterősítő istentiszteleteket; ez évben a központi téma: *Az imádkozás mint a lélek megtisztulása, megerősítése; az ember beszélése Istennel* (Mt 6,5—13) volt.

Pályázathirdetés

Az Egyházi Képviselő Tanács pályázatot hirdet vallásoktatási kézi- és tankönyvek írására: Az I. és II. elemi osztályosok részére a lelkészek használatára. A kézikönyvnek tartalmaznia kell a valláserkölcsei nevelési tantervben előírányzott célokat, valamint verseket, meseket és történeteket.

A III. osztályosok részére tankönyv az Öszövetségből.

A IV. osztályosok részére tankönyv az Ujszövetségből.

Az V. osztályosok részére az Unitárius Egyház története.

A VI. osztályosok részére: Unitárius hit- és erkölcsstan.

Az I. és II. osztályos tanulók részére készítenő kézikönyv pályázati határideje 1990. október 1. A többi tankönyvé december 31.

Személyi változások

Február 28-án nyugalomba vonult Dr. Szász Dénes székelyudvarhelyi lelkész, tiszteletbeli esperes. 1918. október 29-én született Medeséren, tanulmányait a székelykeresztúri Unitárius Gimnáziumban, majd Kolozsváron, az Unitárius Teológiai Akadémián végezte (1938—1942); 1942-ben szakvizsgázott, 1943-ban lelkészkepesítő vizsgát tett. 1942—1945 között Szászrégenben segédlelkész, majd szórványgondozó segédlelkész, rövid ideig Kolozsváron hitoktató-lelkész. 1946—1955 között Gagyan, 1955—1990 között pedig Székelyudvarhelyen végzett rendes lelkészi szolgálatot. 1957—1972-es években 15 évig előbb a székelyudvarhelyi majd a székelykeresztúr—udvarhelyi egyházkerő esperese volt. 48 évi felelősségteljes és lelkiismeretes egyházépítő tevékenységéért köszönetet mondunk.

Dimény András vargyasi lelkész március 31-én, 49 évi szolgálat után vonult nyugalomba. 1917. október 1-én született Vargyason. A kolozsvári Unitárius

Gimnáziumban tett érettségi vizsgát, 1937—1941 között végezte az Unitárius Teológiai Akadémiát. 3 évig Korondon hitoktató segédlelkész, 1945-től, 45 éven keresztül szülőfalujában, Vargyason rendes lelkeszi szolgálatot teljesített. Buzgó gyülekezetépítő- és megtartó szolgálatát köszönjük.

• Dr. Kovács Lajos január 1-én fogadást adott a püspöki lakáson. A fogadáson részt vettek egyházi központunk tisztviselői, a teológiai tanárok, a kolozsvári egyházközösségek lelkészei, gondnokai és hívei. Főpásztorunkat Dr. Erdő János főjegyző üdvözölte, beszédeben az elmúlt esztendő eredményeit vázolta, majd a megváltozott körülményekre utalva egyházunk jövőbeni terveire tért ki. Az üdvözlésre Püspökafia válaszolt.

• Január 13—16. között az észak-amerikai Unitárius Univerzalista Egyház 12 tagból álló küldöttsége tett látogatást egyházunkban Dr. William Schultz elnök vezetésével. A küldöttség tagjai megtekintették egyházi központunkat, a teológiai bentlakást, majd a három kolozsvári egyházközösségben tettek látogatást. Délután fogadás volt a püspöki lakáson, megbeszélés az E. K. Tanács-termében és sajtótájékoztató.

Január 14-én a küldöttség tagjai Torda és Marosvásárhely környéki egyházközösségekben tettek látogatást, amely alkalommal Tordán Dr. Donald Szánthó Harrington, Marosvásárhelyen és Szabédon Dr. William Schultz tartott istentiszteletet. Január 15-én meglátogatták a segesvári, újszékelyi, alsóboldogfalvi, székelyudvarhelyi, korondi és siménfalvi egyházközösségeket.

• Dr. Nicolae Stoicescu vallásügyi miniszter február 3-án rövid ismerkedési látogatást tett Dr. Kovács Lajos püspöknél.

• Kelemen Miklós a Magyarországi Unitárius Egyház tanácsosa Gálfi Gábor budapesti gondnok, Dr. Jakab Jenő pestlőrinci lelkész, Török Tamás író február 12—13-án látogatást tettek egyházunkban mint a Magyarországi Unitárius Egyház képviselői.

Az Unitárius Világszövetség (IARF) frankfurti titkársága részéről többször is meglátogatták egyházunkat:

Február 13—14-én Lucie Meijer és Irntrud Schmalenbach, az IARF tisztviselői.

Klaus Glindemann az IARF főkönyvelője és Elaine Gallanher lelkész 15—19-i látogatásuk alkalmával adták át az IARF ajándékát. Többek között 1 sokszorosítót, 4 írógépet és Bibliákat. 16-án vendégeink részt vettek Magyarországon a hiterősítő istentiszteleten. 17-én meglátogatták a dicsőszentmártoni, küküllődombói, ádámosi és magyarsárosi egyházközösségeket. 18-án, vasárnap istentiszteleten vettek részt a kolozsvári belvárosi templomban.

Március 27—28-án Diether Gehrman főtitkár és Klaus Glindemann tett látogatást egyházunkban, átadtak egy Volkswagen mikrobuszt, egy fénymásológépet és egy professzionális számítógépet, az IARF adományaként.

Unitárius Közlöny — A Keresztény Magvető melléklete

Kiadja az Unitárius Egyház

Szerkesztő bizottság: Dr. Szabó Árpád, Molnos Lajos, Dr. Rezi Elek, Gál Mária

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 3400 Kolozsvár, December 22 út, 9. szám.

Postafiók 24, Tel: 1 52 71

Egyes szám ára 8 lej

Készül a Kolozsvári Nyomdaipari Vállalatnál, Rendelési szám: 2295/90

10.000 péld.